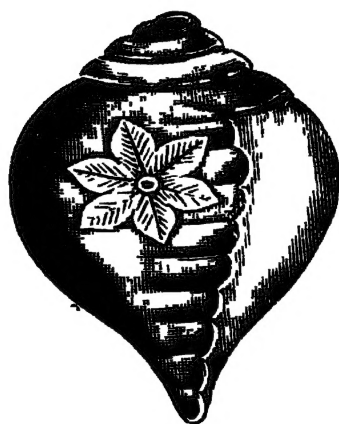

শাস্ত্রধ্বনি

শ্রীবিনন্দচন্দ্র বৰুৱা

টায়লক, জোৰহাট

১৮৪৭

কলিকতাৰ ১নং বমানাথ মজুমদাৰ ষ্ট্ৰীট, ৬খ্ৰীসবস্বতী যন্ত্ৰত
শ্ৰীযুত মহেন্দ্ৰনাথ দত্তৰ দ্বাৰা ছপা আৰু শ্ৰীযুত বিনন্দ
বৰুৱা বি, এৰ দ্বাৰা প্ৰকাশ কৰা হ'ল।

উছৰ্গা

টায়কীয়া পণ্ডিত প্ৰব
পূজনীয় ৩শুকদেৱ অধ্যাপকৰ
উপযুক্ত বংশধৰ,
পূজনীয় ৩অচ্যুতানন্দ দেৱশৰ্মা
ককাদেউতাৰ পৱিত্ৰ নামত
'শঙ্খধ্বনি' উছৰ্গিলো।
'বিনোদ'

সূচী

বিষয়	পৃষ্ঠা
পাতনি	১
শব্দধ্বনি	৭
ওম্	৯
মিলন	১৩
শক্তি সঞ্চাৰ	১৭
কৰ্ম্মবীৰ	২৩
শ্মশান	২৯
সৈনিকৰ আক্ষেপ	৪০
অতিথি	৪৬
গোবিন্দ কোঁৱৰ	৫১
আবাহন	৫৬
শৰাই ঘাটত	৬২
কৰ্ম্মযোগী	৬৪
ডিমাপুৰ	৬৯
কজৰীণা	৭২
মোগল দূতৰ প্ৰতি লাচিত	৭৬
বীৰৰ পুৰ	০

ଭାବତ ଗବିମା	...	...	...	୮୨
କିୟନୋ ନାହିଁବ ଦିନ	...	...	...	୧୦୭
ଭାବତ	...	...	...	୧୦୭
ସୁରକ୍ଷ ସାଧନା	...	...	...	୧୦୮
ମହିନା	...	...	...	୧୧୭
ମିଳନ ଗବିମା	...	...	...	୧୧୭
ମହାପୁରୁଷ	...	...	...	୧୨୦
ଆଗବାଟା	...	...	...	୧୨୩
ଜନ୍ମଭୂମି	...	...	...	୧୨୭
ଶେଷ	...	...	...	୧୨୮

নিবেদন

এতিয়াই “শঙ্করানি” প্রকাশ কৰাৰ মন আমাৰ নাছিল। কেইজনমান বন্ধুৰ ইচ্ছাত আৰু যত্নত আসাম ছাত্ৰ সম্মিলনৰ কাগজৰ মাজত খেলি-মেলি অৱস্থাত সোমাই থকা কেত-বিলাক লিখাই “শঙ্করানি” ৰূপে বাইজৰ আগলৈ ওলাল। এঠাখিনিতে সেই বন্ধু সকল আৰু কিতাপ খন ছপা-খানালৈ যোৱাৰ পাছত সততে খবৰ খাবাৰ লৈ থকা আন বন্ধু সকলকো সবল ভাবে কৃতজ্ঞতা জনোৱাৰ হেগ ললো। পূজনীয় শ্ৰীযুত উপেন্দ্ৰনাথ বৰুৱা দদাইদেৱে ছপাৰ আৱশ্যকীয় ধন খিনি যুগুত কৰাত পুথি খনি নিজেই প্রকাশ কৰিবলৈ সমৰ্থ হলো, ইতি।

• কলিকতা,

১৫ ফাগুন, ১৮৪৭

বিনীত—

শ্ৰীবিনন্দচন্দ্ৰ বৰুৱা

পাতনি

সৃষ্টিৰ পাতনিতে শঙ্খধ্বনি । বিশ্বনিয়ন্তাই সৃষ্টিৰ আবন্ততে
যি এবাৰ শঙ্খধ্বনি কৰিলে, সেই ধ্বনিৰ নিনাদত চেতনা পাই
জগতৰ সকলোপ্ৰাণীয়েই নিজৰ নিজৰ কৰ্ত্তব্য পথত আগুৱাবলৈ
ধৰিলে । সেই মঙ্গলশঙ্খৰ শব্দত অনুপ্ৰাণিত হৈয়েই
আকাশত চন্দ্ৰ সূৰ্য্য গ্ৰহ নক্ষত্ৰ আদিয়ে অবিভ্ৰান্ত ভাৱে
বিশ্বনিয়ন্তাৰ বিজয়বাতৰি ঘোষিবই লাগিছে । এই ধ্বনিয়েই
অনৈক্যৰ মাজত ঐক্যৰ সৃষ্টি কৰি জগৎ শান্তিময় কৰি তোলে ।
এই ধ্বনিত মোহিত হৈয়েই মাকে পুতেকক কোলাত লয় ।
সময়ত বতাহ আপুনি বলে, শিশিৰৰ পাছত বসন্ত আহে,
গছত ফুল আপুনি ফুলে ।

কুকৰ্কেত্ৰ সমবতো আকৌ শঙ্খধ্বনি । তেতিয়া পাঞ্চজন্ম
আদি শঙ্খৰ ধ্বনি আৰু ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণৰ উৎসাহ বাণীয়ে

শঙ্কৰনি

বিবাদ-ক্লিষ্ট আৰু অৱসন্ন অৰ্জুনৰ প্ৰতি শিবাতে স্পন্দন তুলি-
ছিল ; সেই স্পন্দনত অৰ্জুনৰ ক্ষন্তেকীয়া অৱসন্ন শক্তি জাগ্ৰত
হল আৰু কাতৰহৈ ভগৱানৰ শৰণ পশিলে। মহাবীৰ অৰ্জুন
তেতিয়া কৰ্মযোগীৰ কৰ্মক্ষেত্ৰত পুতলা স্বৰূপ; কৰ্মযোগীয়ে
যেনেকৈয়ে নচুৱাইছিল তেনেকৈয়ে নাচিছিল। ভগৱানে
পাৰ্থৰ হতুৱাই কৰ্মপথৰ সহায়লৈ অসত্যক ধ্বংশ কৰি সত্য
প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ সুবিধা পালে। তেতিয়া ৰণৰ শঙ্কৰনিয়ে
পাৰ্থৰ কৰ্মময় জীৱনৰ পাতনিৰ কাম সাধিলে।

কবিৰ এই মন্ত্ৰপূত শঙ্কৰনিও কৰ্মপথৰ পথিকৰ মোহিনী-
বীণা। এই শঙ্কৰনি মিলিত কণ্ঠৰ ঐক্যতান; ইয়াত
কোনো সৰুৰ বা ভিন পৰ নাই, আছে সমপ্ৰাণতা। এই
শঙ্কৰনিয়ে লুপ্তশক্তি সঞ্চাৰ কৰি সুপ্তশক্তি জাগ্ৰত কৰি
সত্যেৰে অসত্যক বিনাশি জগৎ কৰ্মমন্ত্ৰেৰে দীক্ষিত কৰে।

সকলোৰে লক্ষ্য পূৰ্ণতাজনিত তৃপ্তি বা আনন্দতে। মুক্তিবাদী
সকলৰ মতে কৰ্ম যদিও মুক্তি লাভৰ প্ৰতিবন্ধক হে, তথাপি
ইহ জগতত সেই লক্ষ্যৰ কাষ চাপিবলৈ কৰ্মৰ সহায় নহলে
নোৱাৰি।

কৰ্ম বিজয়াভিলাষী জাতিৰ মূলমন্ত্ৰ। কৰ্মহীন জাতিৰ
অধঃপতন স্বাভাৱিক। তাৰ ফলত সেই জাতি সদায় ক্লিষ্ট,
লাঞ্ছিত, নিৰ্যাতিত আৰু পীড়িত। ‘শ্মশান’ৰ বৰাগীৰ মনত

গোটেই দেশ শ্মশানময় ; স্বাধীনতাৰ বিজয় নিচান যেতিয়া
খহি পৰিল তেতিয়া দেশ মৰিশালীত পৰিণত হল। বৰাগীৰ
মনত স্বদেশ শ্মশান আৰু প্ৰকৃত শ্মশানৰ ভিতৰত কোনো
পাৰ্থক্য নাই ; সেই কাৰণে মৰিশালীত থাকিও তেওঁ
সদায় অবিচলিত। মহাশ্মশানৰ জুয়ে এফালৰ পৰা দেশ খন
পুৰিবলৈ ধৰিছে। যি অলপ বাকী আছে সিও ক্ষণকতে
ছাৰখাৰ হব। প্ৰাগজ্যোতিষত পুৰণি গৌৰৱৰ চিন মাথোন
আছে, ভবলু পাবত আগৰ দৰে সৈনিকৰ বাহৰ নাই, গড়-
গাওঁনগৰ নামত মাত্ৰ আছে ; শিঙৰি ঘৰত উঠিবলৈ
বজা নাই। শিৱসাগৰৰ পাবত বৰটোপ আছে কিন্তু তাৰ শব্দ
নাই। জয়সাগৰ পুখুৰী আছে, কিন্তু তাৰ দৌলত পূজা নাই।
বংঘৰ গুছি পথাৰৰ টঙিত পৰিণত হল ; আগৰ বিক্ৰমী বজা
ডাঙৰীয়া সকল উছন হল। যোগেশ্বৰ কোৱঁৰে পিতৃ পুৰুষৰ
হেঁড়ান দিয়াৰ লগে লগে অসমৰ গৌৰৱ-সূৰ্য্য অস্তগল ;
অসমদেশ শ্মশানত পৰিণত হল। তথাপিও বৰাগীৰ মনত
আশা আছে—প্ৰত্যেক যুৱকে নিজৰ নিজৰ সুপ্তশক্তি জাগ্ৰত
কৰি সত্যেৰে অসত্যক জয় কৰি কৰ্ম জীৱনত আত্মসমৰ্পণ
কৰক। পূজাবীয়ে পূজাৰ বেদীত বহি জাতীয় ধৰ্ম্মৰ হৈ
আত্মত্যাগ দিয়ক। বিদ্বাৰ্থীসকলে প্ৰাগজ্যোতিষৰ পুৰণি
কীৰ্ত্তি ঘূৰাই আনক, তিবোতা সকলে আগৰ দৰে আপোন

শঙ্কৰনি

হাতেৰে কপাহ কাটি বগুৱাক সাজ পাব পিন্ধাওক। যুৱক
সকলে সাহিত্যক সাৰথি কৰি নিজৰ শক্তিৰ সঞ্চাৰ কৰি লক।
কিয়নো—

“আগত সাহিত্য পাছত শক্তি

বুৰঞ্জীৰ মহাবাণী”

শেষত দেখিব আকৌ গছে গছে কুলি কেতেকীয়ে অসম
দেশৰ গোঁৱৰ গান গাব। জাতীয় সাহিত্য-সঙ্গীতৰ সুমধুৰ
ধ্বনিত দেশ মুখৰিত হব। কবিতাধনুৰশৰে শিলেৰে বন্ধোৱা
বুকুও কোমল কৰিব। যদি সেয়ে হয়—

“উঠাহে উঠাহে শক্তি সাধক,

জাগাহে জাগাহে দেশৰ যুৱক,

তপত শোণিত শিৰে শিৰে বক

উঠাহে কৰ্মবীৰ।

স্তুতিত কৰি নিখিল বিশ্ব

উঠাহে জাগাহে শক্তি শিষ্য

কোনোতো নহয় নীচ উচ্চ

সকলো সমান বীৰ।”

তথাপি চাব লাগিব ক্ষুদ্ৰ পথৰ পথিকে যেন অহংকাৰৰ
অজ্ঞানত পৰি কদ্রবীণা বজাবলৈ আগ নাবাঢ়ে। ক্ষুদ্ৰ
পথৰ পথিকে ক্ষুদ্ৰ আঙুলি বুলাই প্ৰথমতে কদ্রবীণাত দীপক

বাগিণী বজাব পাবে সচাঁ; কিন্তু সেই বাগিণীৰ শেষত
তাল মান ঠিক বাখিব নোৱাৰিলে কুদ্ৰবীণাই ক্ষুদ্ৰ পথিকক
জ্বলাকলা কৰিব; শেষত বাগিণীৰ জুইত নিজেই পুৰি জাহ
যাব। ক্ষুদ্ৰ পথিকৰ সত্য তুচ্ছ কৰিবৰ শক্তি নাই।

“সত্য তুচ্ছ কৰিব নোৱাৰে নাই যে কতো

এনেটি বীৰ,

কুদ্ৰবীণা হাতত তুলি নিজৰে কৰিব

ছিন্ন শিৰ।”

কিন্তু নিজৰ শক্তি অক্ষুণ্ণায়ী বিশ্বনিয়ন্তাৰ নিয়ম মতে চলি
ক্ষুদ্ৰ পথিকে কুদ্ৰবীণাত হাতবুলাওক। তেতিয়া পথিকৰ
হতাশৰ কোনো কাৰণ নহব। সেই কাৰণে সকলো সামৰ্থ্যৱান
যুৱকে বুকত ‘চেনেহৰ খনি’ ‘অন্তৰত ধৰমৰ মণি’ লৈ—

“ধুমুহাৰ দৰে বিঘিনি উৰাই

বজ্ৰৰ দৰে পৃথিৱী কঁপাই

সূৰ্য্যৰ দৰে মঙ্গল সূচাই

আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ।”

তেতিয়া তোমাৰ গতি প্ৰতিৰোধ কৰিবৰ কাৰো শক্তি
নহব; কেউপিনে মঙ্গল শঙ্খ বাজি উঠিব। দেশ জয়-জয় ময়-
ময় হব।—

ଅର୍ଥସୂଚକ

“সহস্র বিধিনি   সহস্র অপায়
অঁতৰতে যাব উৰি,
গৌবল্ল-বেলিয়ে   ঢালিব কিৰণ
গোটেই দেশকে জুৰি।”

* * * *

আমি আশাকৰো শ্ৰীমান বিনন্দ বৰুৱাৰ এনে অভিনয়
ধৰণৰ জাতীয় কবিতাই দেশৰ সকলো যুৱকৰ পৰা সমানে
সমাদৰ পাব। যদিহে নেপায়—তথাপিও একো দুখৰ বিষয়
নহয়, কাৰণ—“কালোহয়ং নিৰবধি বিপুল। চ পৃথ্বী”।

শ্রীতুলসীনাথায়ন শাস্ত্রୀ

— ১০ ফাগুন, কলিকতা ।

শব্দধ্বনি

অনাদি কালৰ পৰা
কাল দেৱতাই
কৰমৰ শব্দধ্বনি কৰিব লাগিছে ;
সি ধ্বনিৰ বায়ু লাগি
অনন্ত ব্ৰহ্মাণ্ড
বিশ্ব চৰাচৰ জুৰি কঁপনি উঠিছে ।

শঙ্খধ্বনি

মস্ত লই সিধ্বনিব
নিজ কঙ্ক ধৰি
গ্রহ-উপগ্রহ চন্দ্র তাৰকা তপন
ঘূৰিব লাগিছে সৱে,
দেখিব লাগিছে
শ্ৰান্তিহীন কৰমৰ ভীষন সপন ।
এই ক্ষুদ্ৰ নক্ষত্ৰৰ
নিৰলা কোনতো,
সেইধ্বনি শুনিয়েই, নিতে নৱ বোলে
উবাই বহন সানে,
কুলি কেতেকীয়ে
বাসন্তী বাগৰ ঢউ বনে বনে তোলে ।
মাথোন জলকা লাগে
শ্ৰান্ত বাটকরা,
‘কল্মষকলে’ জীৱনৰ সুৰভুলি বয় ;
উৰ্দ্ধ মূৰ কৰি পুত্ৰ
শঙ্খধ্বনি শুনি
কৰম-সবনি ধৰি ধীৰে খোজ লয় ॥
গ্রহকাৰৰ এজন বন্ধু

ওম্

অসীম অনন্ত এই বিশ্ব চৰাচৰ
আদি নাই অন্ত নাই চলিছে সদাই,
অদৃশ্য কোনোবা এটি বাজিকৰে যেন
পৰশি মায়াৰ দণ্ডে বিহিছে নিয়ম,
কল্পনা অতীত বিশ্ব ক্ষুদ্ৰ মানৱৰ
ধ্যান মগ্ন যোগী হৈও চিন্তাত বিতৰ্ত
ভেদি অহা শুনে মাথোঁ সীমা-হীন ব্যোম
বিৰাটৰ কৰ্মবীজ মহাবাহী ওম্ ।

শব্দমালা

জগতে জগত বাথে কবি আকর্ষণ,
এহেই গ্রহৰ শক্তি কবিছে ধারণ.
উপগ্রহে উপগ্রহ নক্ষত্রে নক্ষত্র,
আকর্ষিত পৰস্পৰে অনন্ত ব্রহ্মাণ্ড ;
মায়াৰ জৰীবে বান্ধি বিশ্ব বিধাতৃয়ে
ইটিৰে সিটিক বাথে সিটিৰে ইটিক :
আপোন গতিত ঘূৰে ভেদি মহা ব্যোম,
গৰ্জি উঠে বিবাটৰ কৰ্মবাণী ওম্ ।

অনন্ত জগত ঘূৰে অনন্ত আকাশ,
অন্ত নাই কত আছে গ্রহ উপগ্রহ ;
একোটি নক্ষত্র কেন্দ্ৰ এখনি জগত
আৰু কত গ্রহ তাৰ আছে অন্তৰ্গত ;
একৰ স্থিতিত হয় অন্য বৰ্ত্তমান,
কোনে জানে কি সাধিব উদ্দেশ্য মহান ;
পৰস্পৰে বন্ধা কৰি ভেদি মহা ব্যোম,
গৰ্জি উঠে বিবাটৰ মহাবাণী ওম্ ।

সূৰ্য্যৰ জগত স্থিতি সূৰ্য্য কেন্দ্ৰ কৰি
মহা মহা গ্রহ কত ঘূৰিছে চৌপাশে

নিপিছলি চুলিমানো কৰ্মব্য পথ
 শূণ্যত সাধিছে কৰ্ম আপোন ভাগৰ ।
 প্রত্যেকৰে আছে গতি প্রত্যেকৰে কাম,
 দিন নাই বাতি নাই কৰে অবিৰাম,
 সমষ্টি কৰ্মৰ ধ্বনি ভেদি মহা ব্যোম্,
 মিলি অনন্তত গজ্জি উঠে বাণী ওম্ ।

সূৰ্য্যৰ জগত ক্ষুদ্র অংশ অনন্তৰ,
 তাৰো অংশ ক্ষুদ্র এই অকণি পৃথিবী
 এই ক্ষুদ্রতেই কত জীৱৰ নিৱাস,
 আপোন কৰ্মত আছে ব্যস্ত চিৰকাল ;
 জলে স্থলে শূণ্যে কত প্রাণী আছে ঘূৰি
 অকণো আজৰি নাই নিত্য নিবন্তৰ,
 সবাবে কৰ্মৰ গতি-শৰু-ভেদি ব্যোম্
 গজ্জি উঠে বিৰাটৰ মহাবাণী ওম্ ।

অসীমতো বিৰাজিত শাস্তি শৃঙ্খলতা
 অসীমতো আছে কৰ্ম নিজ ভাগে ভাগে,
 সকলৰ সকলোৰে কৰ্ম-গতি-ধ্বনি—
 সবাবে সমষ্টি মাথো বাণী বিৰাটৰ ।

শব্দধ্বনি

শুনা সেই মহাবানী কৰ্ম্মৰ ঘোষণা
বিভোল নিজেই শুনি বিশ্ব বিধাতৃয়ে ;
নিজেও মগন যেন সেই কৰ্ম্মতেই
চলাই অসীম বিশ্ব শৃঙ্খলিত কৰি ;
শব্দ ব্রহ্ম মহাবানী ভেদি মহা ব্যোম,
গৰ্জি উঠে অনন্তত কৰ্ম্মবানী ওম্ ।

মাঘবিহু

কলিকতা ১৯২৬।

মিলন

নতুন যুগত নতুন তানেবে বাজিছে বিজয় শব্দ,
স্বাগত আজি মিলন মন্দিবে যতেক সেরক সজ্জ ।
মহা কুরুক্ষেত্র প্রতিস্থিত হব পুনু আজি ভাবতত,
নবনাবায়ণে বিলাব সত্য সত্য-হীন মবতত ।
প্রতিস্থিত হ'ব হৃদয়ে হৃদয়ে দবিদ্রব ভগরান্,
জনম ভূমিৰ যতেক অপায় হ'ব আজি অরসান ।
ভাবত যুদ্ধত যি শব্দ বজাই কঁপালে গর্বিৰত মন,
সেই শব্দেবেই আজিও কবিব অসত্য সকলো ছন ।

শব্দধ্বনি

যি কৰ্ম মন্ত্ৰেবে দীক্ষিত অৰ্জুনে কৰিলে সত্যৰ জয়,
সেই মন্ত্ৰ আজি হ'ব উচ্চাৰণ শুছিব সকলো ভয় ।
মহা হিম ভেদি যি বাণী উঠিল অহিংসা পৰম ধৰ্ম,
সেই বাণীতেই মিলিল ভাৰতে গীতাৰ অদ্ভুত কৰ্ম ।
অপাৰ্থিব যিটি ক্ষমাৰ মন্ত্ৰ যিশুৰ মহান গীতি,
আবব মকৰ পদুম পাহিব ভাট্ ভাবৰ নীতি ।
মিলিছে ইয়াত খৃষ্টান, নাস্তিক, হিন্দু, মুছলমান,
বাজিছে ইয়াত পবন পিতাৰ মহান-ঐক্য-তান ।

হিমালয় গিৰি মহা তপস্বীৰ আনন্দ লোতক বয়,
তাতে উটি যায় বিশ্ববীণাৰ স্বাধীন তানৰ লয় ।
শাক্যসিংহৰ অহিংসামন্ত্ৰ কৃষ্ণৰ মহান শিক্ষা ।
প্ৰেমিক যিশুৰ ক্ষমাৰ চানেকি মহম্মদৰ ঐক্যদীক্ষা ।
একে স্মৃতি হ'ই মিলিছে ইয়াত ভাৰতেই ভাগ্যৱান,
আহাঁহে সেরক জনম ভূমিৰ আকণ্ঠ কৰাহে পান ।

ভাৰতেই আজি বিলাব লাগিব বিশ্বত নতুন শিক্ষা,
ভাৰতেই আজি মহামানৱক বিহিব মঙ্গল দীক্ষা ।
ভাৰত আকাশ পোহৰাই চোৱা বহিছে সন্ন্যাসী দল,
সপ্তৰ্ষি নহয় বিশ্ব-বাসীৰ চিৰ গোঁৱৰৰ স্থল ।

বিশ্ব জুৰি আছে কন্নী সেনাপতি অঁহা ভাই আগুৱাওঁ,
 আহঁ! আহঁ! ভাই, সকলোৱে মিলি - একতা সঙ্গীত গাওঁ ।
 আহঁহে হিন্দু, আহঁহে মোচ্‌লেম, আহঁহে খ্ৰীষ্টান ভাই,
 আহঁহে নাস্তিক, শিখ, জৈন আদি যাহঁ আহঁ আগুৱাই ।
 হক কুকক্ষেত্ৰ পুনঃ প্ৰতিস্থিত সত্য-ভূমি ভাৰতত,
 আহঁহে অৰ্জুন বোওৱা পুনৰ সত্য এই মৰতত ।
 অহিংসা তোমাৰ হওক গাণ্ডীব সত্য তোমাৰ বথ,
 ক্ষমাই তোমাৰ প্ৰধান অস্ত্ৰ ভাতৃ-ভাবেই পথ ।
 গৌতম তোমাৰ বথৰ পতাকা সাবথি মহম্মদ,
 শ্ৰীকৃষ্ণ তোমাৰ মহাদণ্ড হক সন্ন্যাসী তোমাৰ পদ ।

স্বাগত স্বাগত জনম ভূমিৰ বিক্ৰমী সেৱক দল,
 মহান শক্তি উছৰ্গাহি ভাই পাৰ্থৰ বাঢ়োক বল ।
 নতুন সৃষ্টি আৰম্ভণ হ'ব আমাৰ শক্তি ফলে,
 এক ৰাজ্য হব বিশ্ব ব্ৰহ্মাণ্ডত পৰম পিতাৰ তলে ।
 সত্যৰ হোমাগ্নি জ্বলিছে দুগুণে আকাশ পৃথিৱী ভেদি,
 পৰম পিতাৰ প্ৰেৰিত পুৰুষে শোভিছে হোতাৰ বেদী ।
 সেই হোমতেই ভষ্ম হক আজি যতোক কলুষ বাশি,
 আহুতি ছলেৰে পাতলোৱা বুকু পাপৰ কণ্টক নাশি ।

শংখধ্বনি

বল-দৰ্পিতৰ মিছা অহঙ্কাৰ সকলো পৰিব ওৰ,
এই পৃথিবীতে শেষ হ'ব ভাই দুখীয়াৰ চকুলোৰ।
তপত শোণিত শিৰে শিৰে বয় মিছা মায়া আঁতৰাই,
সবগৰ পৰা উদগনি গীতে নিছে আজি আগুৱাই।
উঠা উঠা ভাই বাজিছে ঘনাই নতুন যুগৰ শব্দ,
স্বাগত আজি মিলন মন্দিৰে নবীন যুৱক সজ্জ !

১৯২২

আসাম ছাত্ৰ সন্মিলনৰ

৭ম অধিবেশন,

গুৱাহাটী

শক্তি সঞ্চাৰ

উত্তীৰ্ণত, জাগ্ৰত, প্ৰাপ্য বৰান্ধিৰোধত ।

সম্মুখত কুৰুক্ষেত্ৰ কৰিছে গৰ্জ্জন,
উঠা পাৰ্থ, উঠা কৰা শক্তিৰ সঞ্চাৰ
কৰ্ম্মময় জগতত কৰ্দ্ৰকপ ধৰি

সত্যৰূপে অসত্যক কৰা ছাবখাৰ
উঠা পাৰ্থ, উঠা চোৱাঁ দিব্যচকু মেলি
ভগৱান নিজে আজি হ'ল সেনাপতি,
হিংসাদ্বেষ কপটতা হ'ব আজি দূৰ
শুভক্ষণে শক্তিয়াগে দিয়া পূৰ্ণাহুতি ।
সমস্ত ব্ৰহ্মাণ্ড ভেদি শুনা হেৰা বাণী—
উত্তীৰ্ণত, জাগ্ৰত, প্ৰাপ্য বৰান্ধিৰোধত ।

শব্দধ্বনি

চোর'। চোর'। চোর'। পার্থ চকুমেলি চোর'।
সম্মুখত অসত্যৰ ভয়ঙ্কৰ লীলা,
ক্ষুদ্ৰ মানৱৰ দৰে পাৰিবাণে বাক
এনে সময়তো হাত সাবটি থাকিব !
উঠা পার্থ হৃদয়ত বান্ধা প্ৰেমবল
উদ্দেশ্য সাধন কিম্বা শৰীৰ পতন ।
অতিক্ষুদ্ৰ স্বার্থ পার্থ ধন যৌৱনৰ
সত্যৰ লগত নাই অলপো তুলনা,
সম্মুখত চোর'। পার্থ মহান পুৰুষ
সৰ্ব স্বার্থ ত্যাগ কৰি সেনাপতি আজি ।
সমস্ত ব্ৰহ্মাণ্ড ভেদি শুনা হেৰা বাণী
উদ্ভিষ্টত জাগ্ৰত প্ৰাপ্য ৰবান্নিৰোধত ।

প্ৰলয়ৰ ঘোৰ শব্দ শুনা ধনঞ্জয়
অসত্যৰ অন্ধকাৰে বেৰিছে মেদিনী ।
প্ৰৱলে তাণ্ডৱনৃত্য কৰিছে আনন্দে
শক্তিহীন হৃদয়ৰ বন্ধ কৰি পান ।
ভাবিবৰ নাই আৰু অলপো সময়
চাৰিফালে অসত্যই কৰিলেহি জয় ।

সত্য অসত্যৰ এই ভীষণ সমৰ
 সত্যক প্ৰৱল আঁজি কৰিব লাগিব ।
 অসত্যত ভোল গই স্বার্থ অন্ধ হৈ
 বিচিত্ৰ ই সৃষ্টি যদি বক্ষা নকৰিবা
 বিশ্বৰ সেৱক আৰু শ্ৰেষ্ঠ ভক্তবুলি
 কোন সতে ব্ৰহ্মাণ্ডত মুখ উলিয়াবা ?
 ভয় নাই উঠা পাৰ্থ স্বার্থ কৰা দান
 স্বার্থত্যাগী সেনাপতি নিজে ভগৱান ।
 সমস্ত ব্ৰহ্মাণ্ড ভেদি উঠে তাৰ বাণী—
 উত্তীৰ্ণত জাগ্ৰত প্ৰাপ্য ৰবান্নিৰোধত ।

হুৰ্ভিক্ষৰ লীলাখেলা বিকট দৰ্শন ;
 হৃদয়ৰ সৰ্বশক্তি কৰি চোৱাঁ দান
 স্বার্থান্ধৰ স্বার্থ সিদ্ধি কৰিছে সকলে ।
 এফালে চকুলো টুকি দুখীয়া গৃহস্থ—
 নেপাই পেটৰ ভাত কান্দে হাহাকাৰ ;
 আনফালে স্বার্থলোভী নবপিশাচৰ—
 বিকট দৰ্শন দেখি প্ৰকৃতিয়ে শাপে ।
 হুৰ্ভিক্ষ পীড়িতে চোৱাঁ কান্দে হিয়া খুলি—
 সঙ্কটৰ পৰা হেৰা বক্ষা কৰা বুলি ।

বহুশক্তি বাকী আছে শৰীৰে তোমাৰ,
কত্ৰকপ ধৰা আজি সত্যৰ কাৰণে ।
দয়াময় দয়া কৰি সাৰথি তোমাৰ,
ভয় নাই আগবাঢ়ি যোৱা সব্যসাচী
অনন্ত ব্ৰহ্মাণ্ড ভেদি শুনা তাৰ বাণী—
উত্তীৰ্ণত জাগ্ৰত প্ৰাপ্য ৰবান্নিৰোধত ।

প্ৰলয়ৰ আত্মকালন হিয়া কঁপি উঠা—
ভীষণ আত্মাৰ দেখি নকৰিবা ভয়,
সোনালী সুৰায়ে পুহু দেখা দিব চোৱাঁ
প্ৰেমময়ে প্ৰেমবাৰি কৰে বৰিষণ ।
অসত্যৰ খুন্দাখাই সত্য তল যোৱা
ইচ্ছাময়ৰ ইচ্ছা ইটো নহয় কদাপি ।
নিমিত্ত মাথোন তুমি সত্যৰ কাৰণে
ভগৱানে নিজে নিজে কৰিব সমৰ ।
বিদাৰি দুৰ্বল হৃদি বন্ধ কৰি পান
কোনোজনে ব্ৰহ্মাণ্ডত নোৱাৰে উধাব,
নিৰাকাবে সাকাৰৰ মহামূৰ্ত্তি ধৰি
চন্দ্ৰ সূৰ্য্য চকুৰূপে কৰিছে ধাৰণ ;

কেনি কিটো হ'বলাগে বিশ্বচৰাচৰে
 চাই আছে বিশ্ববাজে নিতাই নিবন্তৰ ।
 সবল দুৰ্বল নাই তৃতীয়া চহকী,
 সকলোকে সমভাৱে কৰিছে পালন
 মোহস্বার্থ নাশ কৰি উঠা পাৰ্থ আজি
 ভয় নাই শুনা হেৰা অভয়ৰ বাণী—
 উদ্ভিষ্টত জাগ্ৰত প্রাপ্য ব্ৰহ্মনিৰোধত ।

নিমিত্ত মাথোন হোৱা সত্যৰ সমৰে
 নিমিত্ত কপেৰে কৰা সকলো কৰম ।
 আত্মপৰ এৰি দিয়া হোৱাছে নিগুণ
 সত্যৰ কাৰণে কৰা স্বার্থ বিসৰ্জন ।
 পাপ যদি কৰে নিজে লক্ষ্মী সবস্বতী
 ধৰি আনি দিয়া হেৰা নৰকত স্থান ;
 ব্ৰহ্মাণ্ডৰ ধাৰামতে দেৱতা সকলে
 নিজ নিজ কাম যদি অৱহেলা কৰে ;
 স্থানচ্যুত কৰি সেই দেৱতা মণ্ডলী
 যোগ্য চাই পুৰুষক দিয়া তাৰ ভাৰ ।
 ভয় নাই সকলোৰে গৰাকি যিজন
 সেনাপতিকপে কৰি আত্মবিসৰ্জন

শব্দধ্বনি

সহকର୍মী সকলক নিছে নিজবাটে ;
সেই সেনাপতি সেই বিশ্বব ঈশ্ববে—
সমস্ত ব্রহ্মাণ্ড ভেদি কয় শুনা বাণী
উদ্ভিষ্টত জাগ্রত প্রাপ্য রবান্নিরোধত ।

—

১৯২২

১০ জুন, ঢাক

কস্মবীৰ

আহাঁহে য়ুরক শক্তি-সাধক,
তোমাৰ লগতে সকলো জাগক
যত বীৰদল চমকি উঠক,
উন্নত কৰি শিৰ ।
লোৱাহে তুলি হাতত তোমাৰ,
জনম ভূমিৰ পূজাৰ সত্তাৰ
যোৰোৱা তাঁৰ ভগ্নবীণাৰ
কৰমী সন্ন্যাসী বীৰ ।

শঙ্কৰানি

এই যে তোমাৰ কৰ্মসাগৰ,
এৰিব লাগিব এলাহ ভাগৰ,
দেখাব লাগিব শক্তি নিজৰ,
তুমি যে কৰ্মবীৰ ।
সত্য জাগিব তোমাৰ প্ৰাণত,
মন্ত্ৰ মঙ্গল পৰিব কাণত,
জাগিব বিশ্ব একেটি তানত
তুমি যে মহাবীৰ ।
তোমাতে মিলক স্বৰ্গ মৰ্ত্য,
জাগক সুন্দৰ মঙ্গল সত্য,
ভেদাভেদ জ্ঞান নহয় নিত্য,
তুমি যে উদাৰ স্থিৰ ।
জাগিছে প্ৰাণত বসন্ত তোমাৰ,
ভেদাভেদ নাই যুৱক হিয়াৰ,
উদাৰ ভাৱত কৰিছা বিচাৰ,
তোমাৰে উচ্চ শিৰ ।
নোৱাৰাতো হ'ব চিৰ লাক্ষিত,
নহ'বাতো তুমি চিৰ বঞ্চিত,
শক্তি তোমাৰ সদা সঞ্চিত,
তুমি যে কৰ্মবীৰ ।

তোমাৰ মুখত নিহিত দীপ্তি,
 পৰিছে কতৰ তোমাতে দৃষ্টি,
 লভিছে কতই অপূৰ্ব তৃপ্তি,
 তুমি যে কৰ্মবীৰ ।
 মলিন মুখে কত যে ভাতৃ,
 কত যে ছখীয়া সংসাৰ যাত্ৰী,
 তোমাৰ হাততে সঁপিছে মাতৃ,
 তুমি যে উদাৰ স্থিৰ ।
 কৰ্ত্তব্য তোমাৰ লাগিব পালিব,
 মলিন হ'লেও বুকত চাপিব,
 অভয় সামন্তনা দিবতো লাগিব,
 তোমাৰে উচ্চ শিৰ ।
 কত শত বৰ্ষ কত যুগান্তৰ,
 কত গিৰি নদী হ'ল স্থানান্তৰ,
 কালত বাগৰে শত মন্বন্তৰ
 কাল সাগৰৰ নীৰ—
 সদায় তুমিয়ে বণৰ বগুৱা,
 সদায় তুমিয়ে বনৰ গুৰুৱা,
 অভয় তুমিয়ে সদাই শুনোৱা,
 উঠাহে কৰ্মবীৰ ।

শত্ৰুধ্বনি

সমস্ত ব্রহ্মাণ্ড স্তম্ভিত কৰি,
দীপ্ত বিজয় পতাকা ধৰি,
শত্ৰু গৰ্ব্ব খৰ্ব্ব কৰি,
জাগাহে মহাবীৰ ।
সোৱা চোৱাঁ কত আশা কৰি,
উদাৰ মহান মন্ত্ৰ স্মৰি,
কত সন্ন্যাসীয়ে দুখ সুখ এৰি
বিচাৰে যুৱক শ্বিৰ ।
যোঁৱা আগুৱাই শাস্তি সৈন্ত,
গুচোৱা মাতৃৰ দুখ দৈন্ত,
হ'লেতো নহ'ব এতিয়া মৌন,
তুমিয়েহে মাথো বীৰ ।

এতিয়াও দেখো ভাতৃ বুকৰ,
বক্ত শোষণ কৰি স্বার্থান্ধৰ
অন্ত যে হোৱা নাই হেঁপাহৰ,
পশুৰো উচ্চ শ্বিৰ ।
এতিয়াও দেখো অস্থিচৰ্ম্ম,
শৰীৰত নাই বীৰৰ বৰ্ম্ম,

কৰ্মবীৰ

দেখাই সবাকৈ নিজৰ কৰ্ম,

উঠাহে কৰ্মবীৰ ।

সবাব মুখত হাঁহিব নিজৰা,

যি দেশৰ ৰূপ মুনি মনোহৰা,

নহবতো হ'লে শক্তি পাহৰা,

হ'বতো লাগিব স্থিৰ ।

উঠাহে উঠাহে শক্তি সাধক,

জাগাহে জাগাহে দেশৰ যুৱক,

তপত শোণিত শিবে শিবে বক,

উঠাহে কৰ্মবীৰ ।

স্তম্ভিত কৰি নিখিল বিশ্ব,

উঠাহে জাগাহে শক্তি শিশু,

কোনোতো নহয় নীচ উচ্চ,

সকলো সমান বীৰ ।

যুৱক তুমিতো নহয় ক্ষুদ্ৰ,

সকলোটি মাথো অহুত পুত্ৰ

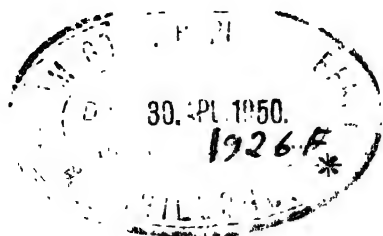
যোবোৱা পুনৰ মঙ্গল সূত্ৰ

মাতৃ পূজক বীৰ ।

পশুৰ বৃত্তি আৰাধি, বক্ত—
কৰিছে পাত কতযে ভক্ত,
বিচাৰি মহান মিলন তব
ওলোৱা পুণ্য বীৰ ।
গ্ৰহ নক্ষত্ৰ চন্দ্ৰ সূৰ্য্য,
বজাই পিতাৰ বিজয় তূৰ্য্য
প্ৰকাশে মিলনে বিশ্ব শৈৱ্য,
সিদৰে তুমিও স্থিৰ ।
একতা পাশেৰে হৈ আবদ্ধ,
কৰাহে সমস্ত বিশ্ব স্তব্ধ,
উচ্চাৰি মন্ত্ৰ সত্য শুদ্ধ,
আগুৱা কৰ্ম্মবীৰ ।
যাৰ ইঞ্জিতত ব্ৰহ্মাণ্ডৰ স্থিতি,
গ্ৰহ নক্ষত্ৰৰ নিপিচলা গতি,
সেই দয়াময় পদে কৰি নতি,
আগবাঢ়া কৰ্ম্মবীৰ
তুমি ধীৰ, তুমি স্থিৰ, তুমি যে গম্ভীৰ ।

১২২৫

১১ জুন, টায়ক

শ্মশান

সংসাৰ বিৰাগী সৰল বৰাগী সংসাৰত তাৰ ফুৰাৰ ঠাই ;
পৰৰ বুলিও নকয় লোকক ছবেলা ছমুঠি অভাৱ নাই ।
দেখিলে বৰাগী অনুমান হয় কোনোবা ভীমৰ আপোন নাতি ;
কথাত লাগিলে ক'বকে নে'ৱাৰি নহয় এণ্ডাৰ ব্যাসৰ জাতি ।
বৰাগীৰ গাত মিবজাইচোলা ওলমি পৰিছে চিৰলি ফটা ;
কোনোবা কলীয়া মুগাৰচুৰিয়া ককালত টঙ্কালি টানকে অঁটা ।
ফুলাম গামোচা কাণত পেলাই ককালত খোছে

ভোলোঙ্গা খনি :

গেককা তামোলৰ লাখুটি হাতত ডিঙিত ওলমি পৰিছে মণি ।
বুঢ়া বৰাগীৰ চকুৰ তেজত এতিয়াও হ'ব খাণ্ডৰ দাহ ;
এলাপেচালোকে বৰাগী ওচৰ চাপিবলকে নেপায় সাহ ।
চিন্তাৰ বেখাই বহল কপাল চপাব খুজিছে পৰাগে নাই ;
ভয় কাক বোলে নেজানে সমূলি এতিয়াও পালে বগলে যায় ।
বুঢ়াই কয় লোকৰ আগত মহাভৈৰৱৰ শিষ্য তেওঁ ;
শ্মশানত থকা বৰাগী দেখিয়ে সকলোটিয়েই সদাই সেও ।

শঙ্কৰনি

এদিন বুঢ়াক সুধিলো বিনীতে শ্মশানত থকা অৰ্থনো কি ;
শ্মশানত থাকে ফকীৰ সন্ন্যাসী কোঁপিন ককালত পিঙ্কিব যি ?
বুঢ়াই মাৰিলে মিছিকীয়া হাঁহি সকলোটি আহি চাপিলে কাষ
ভাল কথাটোকে সুধিছ বোপাই তইহে মাথোন পাইছ আশ ।
চাৰিदिशे তই দেখিছ যিদেশ গোটেই খনেই শ্মশান মোৰ ;
ইয়াতেই থাকোঁ শ্মশান বৰাগী তইত কোনেও নাপায় ওৰ ।
শুনচোন বাক ঠৰ লাগিবৈ চিতাৰ জুইয়ে মুমূৰা নাই ;
শুমশুমনি উঠিছে চৌপাশে ডাঙৰ মূৰৰ মগজু খায় ।
এই শ্মশানত এজাতি আছিল সাহ পিট যাৰ তুলনা নাই ;
এতিয়াও জুয়ে পুৰিব লাগিছে অলপতে কিন্তু মুমাৰ হয় !

যেতিয়া সকলো কেচুৱা আছিল গাভৰু আছিল

মোৰই দেশ ;

মুনি মনোহৰা আছিল তেতিয়া পৱনেহে যাৰ মেলাই কেশ ।
নৈ পাৰে পাৰে পৰ্ব্বতে পাৰে বীৰৰ জাতিয়ে বীৰৰ গান—
প্ৰতিশ্বনি তুলি গাইছিল কত কিযে আপোন পাহৰা তান ।
জননীৰ হয় কঁপিছিল বুকু গবৰী পুত্ৰৰ সঙ্গীত শুনি ;
প্ৰত্যেকটিয়েই উৎসাহী উদ্যোগী প্ৰত্যেকটিয়েই পৰশ মনি ।
টায়ক পৰীয়া চিন্তামনিগড় তাৰ কাষতে মোৰো বহা ;
এতিয়াও পাবা বিচাৰিলে চিন গড়টি যদিও এফাল খহা ।

পিতা মোৰ আছিল টীয়কীয়া ডেকা গড়ৰ বখীয়া সেনাৰ পতি
 নিৰ্ভীক বিশ্বাসী দেখি ডাঙৰীয়া কৰিলে 'আদৰ সাদৰ' অতি ।
 পূৰ্ণানন্দ গোহাই দেউতা উদ্দেশ্যে মঠ দোৱাও শিৰ ;
 সুন্দৰ স্ৰষ্টাম পুৰুষসিংহ গম্ভীৰ ভাবৰ যুদ্ধত থিৰ ।
 পখীয়ে যেনেকৈ ভোকাৰ আঁৰত পোৱালিক ৰাখে যতন কৰি ;
 নিছলী অসমো পূৰ্ণানন্দ বাহুব তলত আছিল পৰি ।

মোৱামৰীয়াৰ অগনি জ্বলিল দেশত অকনো শাস্তি নাই
 মান বাহু আহি মেলিলেহি মুখ ক'লে যে দুখে নধৰে হয় ।
 'দুখৰে উপৰি দুখ ঐ মইনা দুখৰে উপৰি দুখ ;'
 সুখ সুখ বুলি সংসাৰ বলিয়া কতো যে নিমিলে সুখ ।
 বদনে ভাঙিলে মৰমৰ ফুলনী বলিয়া দঁতাল মেলি ;
 কোন নৰকত অনন্ত কাললৈ আছগৈ বদন গেলি ।
 বীৰৰ বাহিনী অসমৰ গ'ল মানব লগত সমৰ কৰি ;
 কোনোবা পলালে দূৰ দেশলই লৰাছোৱালীৰ হাতত ধৰি ।
 যুজিব নোৱাৰা পলাব নোৱাৰা আধামৰা যত নিষ্কৰ্মা দল ;
 হাবিবননিত চুকেকানে পৰি কথমুপি জীৱন ৰখাই ৰ'ল ।
 অসমৰ ফুলনিত তিতা লাও গজিলে কুলিগ'ল ছত্ৰক থৈ ;
 মানে পাতিলেহি অসমৰ স্বৰ্গদেউ মানবে ফলীয়া কৈ ।

শব্দধ্বনি

লাহে লাহে হায় চাই থাকোতেই কেনিবা কিবাটো হ'ল ;
আগলৈ পাছলৈ ছ'। এটি আছিল সিঙে কালত ওপঙি গ'ল ।

কালৰ চকৰী ঘূৰিব লাগিছে ওপৰকে তল কৰি ;
বজাৰ পোৱালি অমুকা বৰাগী নোৱাৰো বাখিব ধৰি ।
সউ'য়ে দেখিছা আন্ধাৰ আহিছে গোটেই আকাশ ছানি ;
গোটেই পৃথিবী গিলি যে পেলাব লবতো লাগিব মানি ।
আকউ ইদৰে পোহৰ আহিব বেলিটি যেতিয়া আছে ;
কৰ্তব্য কোঁৱৰ সূক্য দেৱতা কৰ্তব্যকে লৈ নাচে ।
কোনে জানে হায় কেতিয়া আহিব কিমান যুগৰ পাছত ;
অসমৰ ওপৰত পোহৰ পৰিব অসমো নাচিব লাছত ।
এতিয়া এই ঘোৰ আশানত সন্ধিয়া বেলিকা অকলে বহি ;
চাইছো হাঁহিছো হাত সাবটিছো সকলো যে হায় গৈছে থহি ।
গুম্ গুম্ গুম্ আশানৰ জুয়ে আপুনি পুৰিছে অসমদেশ ;
হায় হায় হায় কিনো বিপৰীত বাকী থকা ফেৰিও কৰিব শেষ ।

গ'ল গুৱাহাটী চিনচাব নাই মাথোন এতিয়া কঙ্কাল সাব,
ৰাজ ভোবণৰ শিৰত এতিয়া বিজয় নিছান উৰিব কাৰ ?
সেই তো নিছান নাই আজি তাত পৱনে গোপনে চুমিব কাক,

বাটকে এবিলে সেইকালে আভি,

কোনে'বা ফালেহে মাৰিলে পাক ।

বৰনৈ খনি জঁয় পৰি গ'ল ভৰলু পাখত সৈনিকো নাই,

উমানন্দ মহাভৈৰৱৰ ভৈৰৱ আহ্বান নিজমে হয় ।

লুইতৰ সোঁতত উটিয়া উটিয়া উৰ্বশী অঙ্গৰা নেলাগে ব'ব,

অঙ্গৰাৰ দেশ নহয় অসম ইন্দুই আকৌ ঘূৰাই ল'ব ।

নীলাচলবাসী আই ভগৱতী কোনেনো তোমাক যোগাব পূজা,

ঘোৰাৰ ডাকত পূজাব সম্ভাৰ পঠিয়াব কোন এতিয়া বজা ?

থোৱা মহাদেৱ তোমাৰ ত্ৰিশূল জিৰণি লক ক্ষণেক কাল,

থোৱা আই ভৱানী কামাখ্যা গোসানী

সদাই শোণিত নহয় ভাল ।

বানৰ জীয়ৰী উষা সুললীৰ অতি মৰমৰ গুৱনি দেশ,

আজি শোণিতত অসম তোমাৰ অস্তিত্ব সকলো হইছে শেষ ।

কেতিয়াযে কোনে বহিব পূজাত মহাভৈৰৱক আপোন কৰি,

ভাবিলে ছুখতে ছুখ আনি জাপে চকুৰ লোতৰক পৰিব জৰি ।

হয়গ্ৰীৱ মাধৱৰ গ্ৰীবা সঞ্চালন থক কত যুগ নিজম পৰি,

কুণ্ডলৰ নাম পাহৰি পেলোৱা নানিবা খুখত নথবা ধৰি ।

গড়গাঁও নগৰৰ চিন মাত্ৰ আছে অলপতে সিও নোহোৱা হ'ব

ছয়ুনীয়া এটি আছে এতিয়াও সিয়েহে মাথোন সদায় বব ।

শঙ্খধ্বনি

সেই ছমুনীয়া বায়ু বোকোচাত উঠি ঘূৰি ফুৰে নেদেখা হৈ,
শ্মশান বৰাগী শুনো মাথোঁ মই ভাবিম যেতিয়া ক্ষন্তেক বৈ ।
কাৰেঙৰ চিপাহী চম্ভবী বুলি মাথোন বনৰ জোপাই সাৰ,
বজাৰ চৰাত গৰখীয়া লৰা নোম যে হায় শিয়ৰে গাৰ ।
গান্ধকলাইৰ সুন্দৰ গোক্কত আছিল যিঠাই আমোলমোল,
চাপিব নোৱাৰা তাৰ কাষ আজি কিহৰ গোক্কত যাবায়ে ভোল ।
নাই জয়টোল শঙ্খ মৃদঙ্গ সৌমাৰ ভূপৰ প্ৰতাপ-ঘোষী,
জিলিব মাতেই সাৰ আজি তাত পঠিক জনৰ শ্ৰৱন-তোষী ।
নগৰৰ নাই শাবী শাবী ঘৰ ফুকন গোঁহাই পৰীয়া দল,
ডাঙৰ গছেই ডা-ডাঙৰীয়া হাবিয়ে জানিবা বাহৰ হ'ল ।
চোমদেউ গ'ল আকউ উলটি সোনৰ জখলা দালিত ধৰি,
চুড়াংফা বজাৰ লক্ষ্মীনাৰায়ণ আছে বা ক'ৰ মাটিত পৰি ।

গড়গাঁও নগৰত হেজাৰ হেজাৰ যুঁজাক পাইকৰ অন্ত হ'ল,
মহা পৰাক্ৰমী সেনাপতি দল শ্মশানত সৌ আছতি গ'ল ।
একোটি সৈনিক বীৰ অৱতাৰ সৌমাৰ ভূপৰ গৌৰৱমণি,
সকলো কামতে সদায় আগত এশটা গুণত সকলো গুণী ।
সোণ বৰণীয়া মুগাৰ চোলাৰে আবৰে সুন্দৰ সূঠাম দেহ,
আই সকলৰ ঘৰত কাপোৰ বোৱাৰ কামেই নহয় শেহ ;

বাতিতে কপাহ কাটিব লাগিব বাতিতে কপাহ লাগিব ব'ব :
 তাকে পিঙ্গিলেহে অসমব বগুৱা তুমুল বণত বিজয়ী হ'ব ।
 মূৰত আছিল অতিকৈ সুন্দৰ কুছম বলীয়া মধুবা পাগ,
 কঁকালৰ টঙালি টানি মাৰিছিল যুঁজৰ বেলিকা সদাই আগ ।
 হেংডান্ খনি দেৱতাৰ দান হাতত লৈছিল সদাই তুলি,
 ছখীয়া হ'লেও প্ৰৱলে তাৰ চুবয়ে নোৱাৰে এডালি চুলি ।
 আহোম সেনাৰ হেংডান যেতিয়া বিজুলী চমকত চমকি জলে,
 অগণিত কত শত্ৰু সেনানী ববকে নোৱাৰে জীৱনো গ'লে ।

আজি বংপুৰ শোকপুৰ হ'ল কাৰেঙ দেৱাল ভাগিয়ে গ'ল,
 বংঘৰ গুছি পথাৰৰ টঙ্গি হেৰোৱা কালৰ চিনটি ব'ল ।
 ইয়াৰ পৰাই তেতিয়া এদিন দুৰ্দ্ধিন যদিও আছিল দেশ,
 ইংৰাজ সেনাক কত শলাগিলে যুদ্ধত দেখি অক্লান্ত ক্লেৰ ।
 জয় সাগৰৰ পুখুৰিটো আছে সতীৰ মহিমা কীৰ্ত্তন কৰি,
 নাই কিন্তু তাত আগৰ বিভৱ কালত সকলো গৈছে মৰি,
 জয়দ'ল হায় নীৰৱ নিছলা বিগ্ৰহ পূজাৰ্হ কোনোটি নাই,
 বিষ্ণুৰ আৰতি নাই তাত আজি বনগীত এফাঁকি পথিকে গায় !
 জয় সাগৰৰ পাৰত এনেয়ে শোকৰ বাতৰি বতাহে কয়,
 তাতে পঠিব বনগীত ফাঁকিয়ে সকলোটিকে পেলায় জয় ।

শঙ্খধ্বনি

শিৱমন্দিৰৰ সোনৰ কলচী তিষ্ঠিব আৰু কতনো কাল,
সোনৰ কলচী কিয়নো লাগিছে শিৱৰ ককালত বাঘৰ ছাল।
শিৱসাগৰৰ নাচনি পানীত দ'লৰ ছাঁটি এতিয়াও নাচে,
শ্মশানৰ বৰাগীক কাল বিঘিনিযে পাৰ্থক্য এটি সদাই যাচে।
ওচৰত পৰি আছে বৰতোপ আজি তাৰ নাই ভীষণ মাত,
এলাহে ভাগৰে পৰি পৰি আছে এৰা পৰি শেষ কালৰ হাত।

অতিকৈ অভাগী যোৰহাট নগৰ মহাশ্মশানৰ ইয়াতে শেষ,
সঞ্চিত সকলো ইয়াতে অন্ত নেথাকিল হয় চিনৰো লেশ।
ইয়াৰ মাটিতে মূৰৰ মাণিক মণিৰাম মৰণে মলঙি পৰে,
পিয়লিৰ পিৰিঠি পিৰিকি পিছলা

কথাত লোতক আপুনি জৰে।

সিদিন এদিন বেজাবৰ দিন যিদিন বজাব দণ্ড গ'ল,
যোগেশ্বৰ কোৱঁবে পিতৃপুৰুষৰ হেংডান এৰিব লগীয়া হ'ল।
অসমৰ আকাশত দেৱতাই কান্দিলে

গছৰ ডালত বিনালে পখী,
লুইতৰ সোঁত উভটি বৈ গল পৰ্বতৰ লগত বন্ধাই সখী।
অসম বজাব ছশ বছৰীয়া লখিমী গল বিদায় লৈ,
অকলে মাথোন শ্মশান খনত আধামৰা এটা কঙ্কাল থৈ।

অসমৰ ছিৰি বজাৰ লগতে কোনোবা দেশলৈ বিদায় ল'লে,
 দুবস্ত বতাহে মাথোন কাণত মৰিখালি বুলি জনাই থ'লে।

অসম দেশত অসমীয়া কথা শুবুজা কতয়ে লোকৰ বাস,
 কেতিয়া কবিতা কোনেনো বুজিছে গোটেই অসম অস্তিত্ব প্ৰাস।
 সেইহে কৈছো মাত সাৰি গ'লে সকলোটি যাব নেথাকে চিন,
 সাজুহোৱা নতু আহিছে সোৱা মহাপ্ৰলয়ৰ ভীষণ দিন।

উঠক আকৌ মহা ভৈৰৱ বেদিত মহা ভৈৰৱ তান,
 তাণ্ডৱ নৃত্য কৰা মহাদেৱ জাগক সুপ্ত অসম প্ৰাণ।
 হাতত ত্ৰিশূল কদ্ৰ অৱতাৰ ককালত ওলমে বাঘৰ ছাল,
 সেইহে ৰূপেৰে জগাব পাৰিবা তেহে যদি ভাগে টোপনি জাল,
 এলাহ ভাগব হিংসা কণ্ট সকলোৰে হক প্ৰলয় আজি,
 উঠাহে ভৈৰৱ উঠা এটিবাৰ লগতে উঠক অসম সাজি,
 আই ভগৱতী কামাখ্যা গোসানী পাষণতোমাক পূজাতো নাই,
 তোমাৰ বন্ধিত এটি জাতি আজি সমূলে কেনেকে ধ্বংস পায়,
 যেতিয়া আহিলে বামসিং বজাৰ সাগৰ সঙ্ক্ৰান্ত সেনাৰ দল,
 তুমিয়েহে দিলা সৈনিক প্ৰাণত বিশ্ব বিজয় কৰাৰ বল।
 আজি উঠা এটিবাৰ পৃথিৱী কঁপাই যক ফাটি নীলাচল,
 দুখীয়া নিছলা অসম বাসীয়ে কণিকা মাত্ৰ লভক বল,

শব্দধ্বনি

হয়গ্ৰীৱ মাধৱৰ গ্ৰীৱা সঞ্চালন আকৌ এবাৰ মাথোন হক,
মুখৰ মাতত যত শব্দদল স্তম্ভিত হৈ দূৰতে থক।
অসমত যত পৰি পৰি আছে নীৰৱ নিমাত হিলৈ বাশি,
আপুনি প্ৰলয় ছক্কাৰে গাজক সকলো ভাগৰ পেলক গ্ৰাসি।
গছে গছে গক কুলি কেতেকীয়ে অসম দেশৰ গোঁৱৰ গান,
গায়ক কবিয়ে শত গোঁৱৰৰ উজাৰি তোলক গভীৰ তান,
পূজাৰী বহক পূজাৰ বেদীত জাতীয় ধৰ্ম্মত দিয়ক মন,
সদাগৰ গৈ দেশে বিদেশে চপাই আনক হেৰোৱা ধন।
প্ৰাগজ্যোতিষৰ পূৰণি গোঁৱৰ আনক আকৌ বিত্ৰাৰ্থী দল,
উৎসাহ আহক কামৰ লগত বাঢ়ক অসম প্ৰজাৰ বল।
নহলে শ্বাশান পূৰ্ণ-শ্বাশান আক অলপতে হয়হে লাগে,
যোৱাঁহে যুৱক যোৱাঁ দিশে দিশে কৰাহে কৰ্ম্ম আপোন ভাগে।

সমগ্ৰ বুকুৰ বক্ত উথলি দেশত আহক জাতীয় প্ৰাণ,
পৰ্বতে পাৰগুে মুখৰিত কৰি ফুটক মুখত জাতীয় গান ;
নিজৰ স্বত্ব নিজৰ দেশত কৃষকে লক বলেৰে আনি,
অস্ত পৰক ছখীয়া জনৰ বক্ত শোষণ জাতীয় মানি ;
লক্ষ হৃদয় মিলক আকৌ জাগক হৰস্ত শক্তি ঘোৰ,
মুখত ফুটক আনন্দৰ হাঁহি গুচক অলেখ যাতনা কোৰ।

আহাঁ অসমৰ শক্তি-স্বৰূপা সতী সাধৱী মাতৃ জাতি,
সজোৱাঁ তোমাৰ দেশৰ সৈনিক আপোন হাতেৰে ৰূপাহ কাটি ।
বিজয়ী পুত্ৰ তোমাৰ গোবৰ্গ তোমাকো লাগে তাকেহে আই,
সজাই পঠোৱা বিক্ৰমী-সেৱক গোটেই জগতে থাকক চাই ।

নীৰৱ বৰাগী ফোঁপনি উঠিল চকুপানী হয় ছৰাবি ব'লে,
অস্তৱত বৰ আঘাত পাইহে এই ছৰাবিকে ফুটাই কলে ।
শ্রীশানৰ বৰাগী কোনোবা ফাললৈ লাহে লাহে গুছি গ'ল
পুনৰ এই অসম ভূমিত জীৱন্ত জাগ্ৰত উৎসাহ ব'ল ।
আহাঁ আহাঁ আজি মিলন-মন্দিৰে যতেক ব্যাঘ্ৰ সেৱক দল,
শতেক যুগৰ এলাহ ভাগৰ, জোকাৰি পেলাই বান্ধাহি বল ।

১৯২৫

ছেপ্টেম্বৰ, কলিকতা ।

— • —

সৈনিকৰ আক্ষেপ

অৱশ্য পৰাণ আৰু নোৱাৰোঁ। যুঁজিব,
জীৱনৰ মায়া আজি শেষ ইমানতে,
মাৰ যায় চাঁওতেই কাল সাগৰত,
অসম গোঁৱৰ বৰি স্বাধীনতা ধন।
এয়েনেকি পৰিণাম গৃহ কন্দলৰ,
নিৰ্দোষীৰো তাৰ বাবে এলুৱা বিলাই,
শৰীৰ বাঙলী তেজে তথাপি নমৰো,
কি পাপৰ বাবে দেখোঁ নিজ চকুৰেই,
ৰজা প্ৰজা সকলোৰে দোৰ্হোৰ লাঞ্ছনা।
সপোন দিঠক মই নেজানো একোকে,
মতিভ্ৰম আজি মোৰ যুদ্ধৰ ক্ষেত্ৰত,
মৰণে শৰণদি যুঁজি অসমীয়া,
উটালে ৰণৰ ক্ষেত্ৰ তপত তেজেৰে,

সৈনিকৰ আক্ষেপ

কতদেশ দেশান্তৰ পাৰিহি আহি,
মহাবীৰ সেনাদল শিখ পাঠানৰ,
পাহৰি আপোন ভূমি ৰাখি নিজমান,
পৰি বল শোণিতৰ ভয়মাংসা পিফি,
ছৰ্ভাগিনী অসমৰ বণৰ ক্ষেত্ৰত ।

হেবৌ পিশাচ মান কাবৌ কৰিছেঁ।,
আছ যদি আহচোন কোনো কৰবাত,
জীৱন বখাই এই পবাধীন অসমত,
শুদ্ধ আত্মা কলঙ্কিত নকৰিবি মোৰ ?
এবাব এথোচ মাৰ পাতি দিছেঁ। বুকু,
মহাপাপ অংঘ্ৰহত্যা নোৱাৰো কৰিব,
কি সতেৰে চাম মোৰ ভাই বন্ধুবোৰ,
পৰপদ দলনত হাহাকাৰ কৰা ।
হিংসুক পশুৰ দৰে মান বাহু আহি,
গিলিছে চাৰিও পিনে অসমীয়া প্ৰজা,
অজলা প্ৰজাৰ হয় কি গতি দ্বাধিলোঁ,
এয়েনে কৰ্ত্তব্য মোৰ সৈনিক স্বৰূপে ।
আধামৰা আধাজীয়া মিছাতে সৈনিক
মিছাতে প্ৰজাৰ বক্ত কৰিলো শোষণ,

শঙ্খধ্বনি

চাই আছোঁ। একেথৰে চকুৰ আগতে,
সোনৰ অসম ভূমি পুৰি ছাবখাৰ ।

স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্ত ! বৰ পৰিতাপ,
মৃত্যুৰ আগত হয় নেদেখোঁ তোমাক ;
অন্নদাতা শান্তিদাতা বজা অসমৰ,
কি বিলাই হ'ব আজি শত্ৰুৰ হাতত ।
আছেনেকি এনেপুত্ৰ হে আই অসম ?
যি জন নমৰে তাৰ বজাৰ কাৰণে,
পাৰিব বৰিব নিজে আনন্দে যিজনে,
প্ৰৱল বিদেশী জাতি ৰাজ কাৰেজত ?

কোন নৰকত হেৰ পচিছ বদন ?
চাহিচোঁন অসমৰ কি হ'ল বিলাই ;
অন্ত তোৰ নৰকৰ শাস্তি কেতিয়াও
নহয় নহয় হেৰ জন্ম জন্মান্তৰে ।
খ্যাতি বল জগতত চিৰকাললই
অসমৰ ৰাজ হ'ল বদন ফুকন ।
স্বাৰ্থ অন্ধ স্বাৰ্থ লোভী বদনৰ হকে,
নৰনাৰী অসমৰ জীৱন্তে মৰিলে ।

গৰ্ভিনীৰ গৰ্ভ চিৰি গৰ্ভপাত কৰি,
 যেতিয়া ৰাক্ষস মানে আনন্দ লভিলে,
 নিসহায় অসমৰ লৰা ছোৱালীক,
 নিসঙ্কোচে জীয়াজুইত যেতিয়া পেলালে,
 বুঢ়া ডেকা তিৰী লৰা নিৰ্বিশেষ কৰি,
 হুগুনা নজনা শাস্তি যেতিয়া বিহিলে,
 শুদ্ধ আত্মা শুদ্ধ মনা সতী তিবোতাৰ,
 যেতিয়া অসভা মানে সতীত্ব নাশিলে ;
 এনেকষ্ট উপভোগ কৰোতে তেতিয়া—
 নিৰ্দোষীৰ অন্তৰৰ অভিশাপ বোৰে ;
 সত্যে সত্যে পৰশিছে ৰাক্ষস বদন,
 নোৱাৰ সাৰিও তই জন্ম জন্মান্তৰে ।
 মানৰাছ একেদশা তোৰো কপালত,
 অতিদৰ্পে লক্ষা ধ্বংস জানিবি নিশ্চয় ;
 কৰবাৰ পৰা যেন আকাশী বাণীয়ে,
 কয় আহি কাণে কাণে নিফুট সুবেবে,
 ‘মানৰো একেই দশা অসমীয়া’দৰে
 বৰ্জবৰ স্বাধীনতা নোৱাৰে ভিস্তিব ।’

শংখধ্বনি

স্বৰ্গদেৱ চক্ৰধ্বজ আৰু লাহিতৰ,
নাইনে অলপো তেজ মোৰ শৰীৰত,
নাইনে বিক্ৰম সেই শৰাই ঘাটৰ,
পৰাজিত অম্বৰৰ অধিপতি যত ।
পৰাক্ৰমী ৰাজপুত মোগলৰ পৰাজয় ;
যি দেশত অসম্ভৱ সম্ভৱে এদিন ।
হায় কি কালৰ গতি বৰ্বৰ মানব হাতে,
সি দেশৰ ৰজা প্ৰজা পৰাজিত আজি !
আজি সেনাপতি অৰ্জুনৰ সাৰথি বিহীন,
গাণ্ডীব নোৱাৰে বলে মধ্যম পাণ্ডৱে ।
জগত বিখ্যাত সেই শিখৰ বাহিনী,
পাঠান অমিত তেজা ভাৰত বিজয়ী,
সকলোটি হীন বল হাদিবা চকিত ;
অসমৰ ৰক্ষা আজি নহল কোনোতে ।

মিছাতে আক্ষেপ মোৰ অৰণ্য বোদন,
স্বৰ্গদেৱ মোৰ আজি শত্ৰুৰ মাজত ;
পাৰোনে নোৱাৰো চাও সহায় যাচিব
বিপদ কালত মোৰ অন্নদাতা জনে ।
এনে ভাবে ৰক্ষা আজি কৰিম বজাক,

সৈনিকৰ আক্ষেপ

বৰ্ষৰ অস্ত্ৰে যাতে নপৰশে গ'হ,
আত্মহত্যা পাপো আজি কৰি আচৰণ
ৰাজচৰণত মোৰ সপিতা জ'বন ।

জাগ হেৰ হৃদয়ৰ মহাশক্তি মোৰ,
কদ্রুপে মানবাত্ম ছাবখাৰ কৰি—
স্বাধীনতা অৰ্ঘ্য দিও তাৰ তেজেৰেই,
অসমৰ শেষ ক্ষেত্ৰ হাদিৰা চকিত ।
প্ৰাণ বিনিময়ে যদি পাবো কৰবাত,
বজা প্ৰজা যাকে পাও কৰোঁ বক্ষা আজি,
কৰ্তব্য সাধন মোৰ তেতিয়াহে হ'ব ।
চন্দ্ৰ সূৰ্য্য গ্ৰহতাবা গুণা সকলোৱে,
মৰণ কালৰ মোৰ শেষ আশাবাণী ;
নুমাল যি স্বাধীনতা বস্তু গছি আজি ;
অসমৰ যুদ্ধক্ষেত্ৰ হাদিৰা চকিত,
জ্বলাব জ্বলাব যেন অসম বাগীয়ে
অদূৰ ভবিষ্যে মোৰ জনম ভূষিত ।

১৯২৪

মে, মৰিয়নী ।

অতিথি

(গীত)

আগত অতিথি কুটীর দ্বাৰে
পূজাৰ সম্ভাৰ একোটি নাই,
চকু পানী টুপি ভগা বুকুখনি
অতিথি আদৰ তাকেহে পায়
পুৰণি কালৰ আদৰ সাদৰ
ভকতি মৰম প্ৰীতিৰ ভাৱ,
সকলোৱে আজি এৰি গল শুছি
শুকান ভাৱতে মৰব চাব ।

কপট ভাবেৰে পূৰ্ণ হ'ল আভি
 সমস্ত ভাৰত ওপাঙি গ'ল,
 থিয়লা-থিয়লি হাই-দন্দ-জাংল
 শাস্তি-কুৰবী আতৰি ব'ল ।
 জাতীয় সম্ভাৰ সাহিত্য বিচাৰ
 আজি ভাৰতত একোটি নাই,
 পূৰ্ণ চন্দ্ৰ যেন ৰাঙ মজাকালে
 থিতাতে অস্ত কৰিলে হায় !
 সাহিত্য প্ৰচাৰ ধৰ্ম বিচাৰ
 সকলোৰে আজি পৰিল তল,
 পেটৰ কাৰণে সকলো এৰিলে
 তেও যে এমুঠি নোপোৱা হ'ল ।
 শস্য পূৰ্ণ ভাৰত ভূমিত
 পেটৰ সিধাটি পাবলৈ নাই,
 ওৰে দিন খাটি হজুৱা ককায়ে
 দুসাজি ভিতৰে এসাজি খায় ।
 মলিন বদনা ভাৰত মাতৃ
 মলিন যে আজি অসম আই,
 আজি ভাৰতৰ সকলো মলিন
 স্বাৰ্থ-অন্ধ সকলো ভাই ।

শব্দধ্বনি

মিছা লোভে পৰি মিছা আশা ধৰি
মিছাতে সকলো কৰিলে ক্ষয়,
স্বার্থ আশাৰে মহাপাপী দলে,
সত্যক অসত্যে কৰিলে জয় ।
যায় যক গুছি সকলো বিভৱ
ভয় অনর্থক নকৰেঁ। আমি,
ভাৰতৰ সেই অতুল তপস্বী
আহিছে ভাৰতে পুনৰ নামি ।
ভাৰতৰ আজি টোপনি ভাগিল
অসমে আজি বাঢ়িছে আগ,
স্বার্থ তিয়াগি হিংসাদ্বেষ নাশি
জগত যুঁজত লোৱাহে ভাগ ।
চক আজি ভাই গোটেই জগতে
উন্নতি পথত ভাৰত আই,
উঠা উঠা ভ্ৰাতৃ জগতৰ যাত্ৰী
সংসাৰত আৰু সময় নাই ।
অসমৰ সেই পুৰনি কীৰ্ত্তি
হুগুণে উজলি আহিছে ভাই,
সভ্য জগতে বিশ্বয়ে তৰুধে
তথা লাগি আজি থাকক চাই

আহক অতিথি ধৰক সান্নিধ্য

দুখীয়া জনৰ ভকতি ফুল,

বৰষক আজি সহস্র কণ্ঠ

জয় জন্মভূমি অসম বোল ।

আহাহে ভাতৃ আহাহে যাত্ৰী

আহাঁহে দৰিদ্ৰ আহাঁহে ধনী,

আহাঁ আজি সবে পুণ্য কুটীৰে

শুনাহি ঈশুভ ঈশ্বৰ বাণী ।

শুনাহি মন্ত্ৰ লোৱাঁহি দীক্ষা

লাঞ্ছিত প্ৰাণত জাগক জয়,

মহুয্য সমাজে যোৱাঁ বীৰ সাজে

বীৰৰ সম্মান নাইহে ভয় ।

পুৰণি কালৰ সত্য বৰষি

মোহা আজি যত পাপীৰ দল,

সনাতন ভাব আহক পুনৰ

যক বসাতলে পশুৰ বল ।

স্বৰগ শাস্তি নমোৱা ভাতৃ

আহাঁহে স্তম্ভ উন্নতি আই,

দিয়া তেজবল শক্তি বিশাল

জিনিষ জগত ভয়ষে নাই ।

শঙ্কৰনি

তৰিব লাগিব নতুন সৃষ্টি
ই সৃষ্টি ভিতৰে পুনৰ আমি ;
দেখাব লাগিব বিশ্বামিত্ৰৰ
ব্ৰাহ্মণ্য তেজ আছিল নামি ।
ভাত্ৰ বুকৰ বক্ত শোষণ
নাশিব লাগিব সমূলে আমি,
অপাৰ দুৰ্গতি গুচাব লাগিব
সকলো ভাইকে বুকলে আনি ।
পেলোৱা মনত পূৰ্ব পুৰুষৰ
শৌৰ্য্য বীৰ্য্য স্বার্থভাগ,
গৌৰৱ সমল শত বাহুবল
সকলো আমাৰ বাঢ়াহে আগ ।
আহক অতিথি আহাঁহে ভাত্ৰ
মহামিলনৰ কুটীৰে এই
অতিথি আদৰি ঘনে উঠে বাজি
পুৰণিকালৰ গৌৰৱ সেই ।

১৯২১
কুন, টায়ক

গোবিন্দকোঁৱৰ

লীন গল অনন্তৰ ফিৰিঙ্গটি এটি,
সূৰ্য্য দেৱে! মাৰ যায় পশ্চিমৰ পিনে,
সেন্দূৰীয়া বোল ললে লুইতৰ পানী,
গম্ভীৰতে চঞ্চলৰ ঢউ খেলা খেলি।
প্ৰকৃতিৰ সাদৰৰ ছয়োটি 'সন্তান'
ভৈয়ামৰ ববনৈ সুনীল আকাশ,
কৰ্তব্য কোঁৱৰ সূৰ্য্য ঘৰমূৱা দেখি
সাদৰেৰ আগবাঢ়ি ললেহি বুকত।
শাবী শাবী প্ৰকৃতিৰ বস্তু শিৰে লই
পৰ্বতেও লাহে লাহে মাগিলে মেলানি।
প্ৰকৃতিৰ দৰা যেন পৰ্বত মণ্ডলি,
নাৰ্জি'ফুল মালা লৈ নিজৰ শিৰত,
এন্ধাৰ বিশ্বৰ বভা'পোহৰাব বুলি
মেলানি মাগিলে কৰ্ম্মী মাথুহৰ পৰা।

শঙ্খধ্বনি

বনৰীয়া ফুলমিৰ গন্ধ চুৰ কৰি
মলয়ায়ে চুমা দিলে বিশ্ব প্রেমিকক ।

গুৱাহাটী নগৰৰ ৰাজ প্রাসাদত
সন্ধীয়া সূচক শঙ্খ বাজিলে ঘনাই,
লয়লাসে অসমৰ বিজয় পতাকা
বই বই মলয়াই উৰালে কঁপাই ।
সন্ধীয়াৰ শঙ্খ শুনি প্রহৰী সকলে
নিজ নিজ কৰ্তব্যত কৰিলে প্রয়াণ
চুলিমানো ক্ৰুটি হলে নিজ কৰ্তব্যৰ
স্বাধীনতা অসমৰ যাব পাৰে মাৰ ।
নগৰৰ ভিতৰত মঠ মন্দিৰৰ
আবতিৰ ধ্বনি উঠি ভেদিলে আকাশ :
ভাগৱতা পথিকক পুলকিত কৰি
ধূপ ধূনা গন্ধ আনি দিলে মলয়াই ।

জয় জয় ময় ময় এনেয়ে নগৰ
তাতে আহি সসৈন্তেৰে বজা গদাধৰ
পৰাক্ৰমী মোগলৰ গতিবিধি চাই
বহুদিন ধৰি তাতে কৰিছেহি বাস ।

সন্ধীয়া আগত দেখি বিষয়া সৈনিক.
 সোণালী স্নযোগ এউ অবসৰ পাই
 মুকলি আকাশ তলে মুকলি মনেৰে
 লুইতৰ আনন্দত লৈছে হি ভাগ্য ।
 মৃগয়াৰ আশা এৰি ৰাজ্য প্ৰতিনিধি
 ৰাজ্য আঙা শিৰে ধৰি সোমাল নগৰ,
 ৰজাক অপেক্ষা কৰি প্ৰহৰী সকলে,
 নগৰৰ ছুৱাৰত বল বাট চাই ।

স্বপ্নকষ স্বৰ্গদেৱ ৰজা গদাধৰ
 অস্বাৰোহী বেষে আহি কৰিলে প্ৰৱেশ ।
 এনেতে হঠাৎ তেওঁ দেখিলে পিচত,
 খোলা তৰোৱাল লই গোবিন্ কৌন্তৰ ।
 ওলোটালে ঘোঁৰা আৰু নেচাপি ছুৱাৰ,
 তৰোৱাল খুলি লৈ ধৰে গোবিনক
 মিল যেন হল পুত্ৰ ভীম দুৰ্য্যোধন
 অসমত গদা পৰ্ব তৰি পুনৰায় ।
 গোবিন্ অৱশ্য হল এৰিলে নিশ্বাস
 খহি গল ৰক্ত-আশী খোলা তৰোৱাল ;

উদ্দেশ্য নহল সিদ্ধি, প্রতিজ্ঞা পূৰণ
 গদাধৰ মহাবীৰ নহল বিনাশ ।
 ভাতৃ জোহ দোষ মোৰ ক্ষমা কৰা বুলি
 গদাৰ ভৰিত গৈ ধৰিলে কোঁৱৰে ।
 হাত ধৰি গোবিন্দৰ অঁকোৱালি ধৰি
 দুখ ভাবে লাহে লাহে কলে গদাধৰ
 “বিক্ৰমী বংশধৰ তুঙ্‌খুঙ্‌ ফৈদৰ
 গোবিন্দ কোঁৱৰ নাম উপযুক্ত তোৰ
 শত্ৰু ভাবে চাপিছহি গদাৰ ওচৰ
 শত ধন্যবাদ তোক দিও মই তাতে ;
 আহোমৰ সিংহাসন বক্ষাৰ কাৰণে
 কবিলি হেতেন যদি সহায় এবাৰ
 দুই সিংহ লগে যদি থাকিল হেতেন
 তৃণৰ সদৃশ হই কত শত্ৰুদল,
 অসমৰ বণক্ষেত্ৰ একেবাৰে এৰি,
 পলালে হেতেন আশা নকৰি তুনাই ।
 শত্ৰুৰ লগত তই নেলাগে লাগিব,
 নিজ দেশ স্বাধীনতা বক্ষা কৰ আহি ।
 উপযুক্ত সন্মানেৰে সোমাহি নগৰ
 ৰাজভাতৃ বুলি তোক সবে আদৰিব ।”

“উপযুক্ত শিক্ষা মোৰ মহল সকতে,
 বাজবংশে জন্মি সেয়ে হলো দেশদ্রোহী,
 বাজহত্যা ভাতৃহত্যা গুৰুহত্যা কৰি,
 মহাপাপ আচৰণ কৰিলো হেতুম ।
 ক্ষমা কৰা বজাদেৱ সোমালো নগৰ
 প্ৰাণ থাকে মানে মই দেশৰ কাৰণে
 কৰিম সকলো মোৰ বিক্ৰম প্ৰয়োগ ।”
 গোবিনে ইয়াকে কই ভাতৃসেৱা কৰি
 বজাক আগত লৈ কৰিলে প্ৰৱেশ—
 কুকৰ্ণেৰ সমৰত গদাযুদ্ধ এৰি
 ভীম দুৰ্য্যোধন যেন সোমাল নগৰ ;
 গৌৰৱত নগৰৰ বিজয় নিচান
 স্বাগত সম্ভাষা কৰি উৰিলে পুনৰ
 বাজিল মৃদঙ্গ শিক্ষা হল তোপধ্বনি
 আহোমৰ শক্তি হল দুই গদাধৰ ।

১২২৪

২ জুন, সাপেখাটী ।

আবাহন

স্বাগত বাণীৰ সেরক মণ্ডলী
জন্মভূমিৰ আশাৰ থল,
স্বাগত উদাৰ যুৱক সন্মাসী
যতেক ব্যগ্র-শিক্ষার্থী দল ।
প্রাগ্‌জ্যোতিষৰ পুৰণি কীৰ্ত্তি
উজলি উঠিছে পুনৰ ভাই,
শক্তি-পূৰ্ণ উদ্যোগী ভাতৃ
সকলোকে নিজ বুকুত পাই ।
একে উদ্দেশ্যেৰে মিলিছে পুত্ৰ
মাতৃৰ মনত কিমান হৰ্ষ !
জাতীয় বুৰঞ্জীৰ নতুন আখ্যা
আৰম্ভিছে কিনো নতুন বৰ্ষ !
কতনো আশাৰে ভৰপূৰ হিয়া
অদম্য উৎসাহ সাহসে ভৰা,

আনন্দ ফুলনি প্রাগজ্যোতিষে,
 ক্ষণেকে অজান শাস্তি ধৰা,
 মহান শক্তি নিজৰা কৰিছে
 মথত তোমা সেরক ভাত
 সুন্দৰ মুখনি চাইছে আশাবে
 কতনো নিছলা সংসাৰ যাত্ৰী।
 মোৰ জননীৰ অজলা পুত্ৰৰ
 স্নেহৰ বাতৰি বুকুত তুলি,
 উচলি উচলি মহা আনন্দে
 লুইতে সম্ভাষে হৃদয় খুলি।
 পুৱা সন্ধীয়াই কানত পেলাই
 মঠ-মন্দিৰৰ গভীৰ মন্ত্ৰ,
 পৱিত্ৰ আজানে শাস্তি বোৱাই
 প্ৰচাৰে পৰম পিতাৰ তত্ত্ব।
 উল্লাহে বিলাহে মলয়া বতাহে
 লৌহিত্য পৱিত্ৰ স্পৰ্শ কৰি,
 শাস্তিৰ সম্ভাৰ স্নেহ উপহাৰ
 আছেহি তোমাৰ যোগান ধৰি।
 শাস্তি জগাই প্ৰাণৰ মাজত
 অসম কীৰ্ত্তি শৰাই ঘাটে,

শঙ্খধ্বনি

ধৰ্ম জগাই দৌল দেৱালয়ে
টানিছে তোমাক পৱিত্ৰ বাটে ।
ইয়াতে এদিন সূদিন যিদিন
বিধাতা পুৰুষে কৰিলে লক্ষ্য,
গ্ৰহ উপগ্ৰহ নক্ষত্ৰ আদিৰ
আবৰ্তন কৰা নিজৰ কক্ষ ।
বশিষ্ঠ মুনিৰ হোমৰ ধোৱাঁবে
জুৰালে হৃদয় পৱিত্ৰ গন্ধে,
সুললিত কত ৰচিলে স্তোত্ৰ
দেৱৰ ভাষাত নানান ছন্দে ।
ইয়াতে এদিন লাহিত ফুকনে
মোগল শক্তি কৰিলে ক্ষয়,
সৌৱা শৰাই ঘাটতে সিদিনা
লভিলে অসমে নভবা জয় ।
স্বদেশ বক্ষাৰ কাৰণে সিদিন
স্নেহৰ স্বাৰ্থ ভৰিৰে ঠেলি,
কৰ্তব্য আদৰ্শ লাহিত ফুকনে
নিজেই মোমাই দিলেহি বলি ।
পৱিত্ৰ সুন্দৰ মুখত তোমাৰ
পৱিত্ৰ কণিকা মিলিছে চোৱাঁ,

সংসার পরিণত কদম-দ্বন্দ্ব
 সত্যের সম্মান আগন্তু যোৱা ।
 অসম মাতৃক শিবক মুকুট
 এনেয়ে নগর শোভা দিচ্ছিল,
 তবুও আকৌ যুৱক সঙ্ঘ
 কৰ্ত্তব্যই নিজে আনিছে মাতি ।
 জননীৰ তেবা আশাৰ কেন্দ্ৰ
 মাতৃভাষাৰ নইনা তুমি,
 সোৱঁৰালে তুমি স্মৃতিৰ সবে
 পৱিত্ৰ ভাষাৰে পৱিত্ৰ ভূমি ।
 স্মৃতিৰ ভাই কবিতাৰে ভৰা
 অসম প্রজাই অসম ভাষা,
 তোমাৰ যহতে তোমাৰ কানতে
 পূব হব ভাই মাতৃ-আশা ।
 অদূৰ ভবিষ্য গৰ্ভত নাচিছে,
 উন্নত সোৱা অসম জাতি,
 সাহিত্য বুৰঞ্জী কাব্য বিজ্ঞানে
 অসম ভূমি পেলালে ছাটি ।
 সেই পট খনি গুছাব লাগিব
 যুৱক তুমি আনতো নাই,

শব্দধ্বনি

ভবিষ্যত থকা সোনোৱালী যুগ
চপাই আনিব লাগিব ভাই ।
অসমৰ এই সিংহছুৱাবে
সোমাইছে চোঁৱা নতুন ভাব,
পুৰণিত আকৌ নতুন ভাবৰ
নতুন যুগৰ পৰিছে ছাব ।
ছৱৰী গ্ৰহৰী সকলোটি তুমি
ভাল বেয়া বহা তোমাৰ কাম,
কিমান দায়ীত্ব ভাবি চাবা ভাই
আশাত জড়িত তোমাৰ নাম ।
নতুন পুৰণি মিলাব লাগিব
বিলাব লাগিব নতুন ধৰ্ম,
নতুন যুগত নতুন আশ্বাসে
দেখাব লাগিব নতুন কৰ্ম ।
হৃদয়ে হৃদয়ে নতুন পোহৰ
বিলাই যুৱক তুমিয়ে দিবা,
পুপথ কুপথ সবল বিশ্বাস
সকলোৰে তুমি সাৰথি হ'বা ।
কত যে মহান্ ভাবৰ কেন্দ্ৰ
জাগ্ৰত উদাৰ যুৱক দল,

কতযে পবিত্র আশাৰ চানেক
 হৃদয়ত কত সত্য বল ।
 সেই যে গোপন শক্তি ফুটি
 তোমাৰ বুকতে লৈছে থিত,
 যিহৰ বলতে বিশ্বজুৰি
 নামিছে নতুন ভাবৰ গীত ।
 যি গীতত মজি ব্রহ্মাণ্ড গোটেই
 গুলট-গুলট কম্পিত হয়,
 যিহৰ বলত যুগ যুগান্তৰে
 হয় মঙ্গল সত্যৰ জয় ।
 উচ্চাৰণ কৰি মঙ্গল মন্ত্ৰ
 সত্যৰ ভাবত দীক্ষা লই,
 আগুৱালে ভাই সকলো সফল
 বুৰঞ্জীয়ে চোৱাঁ। সদায় কয় !
 স্বাগত শান্তি স্বাগত ভ্ৰাতৃ
 স্বাগত উদাৰ সন্ন্যাসী দল,
 স্বাগত বিশ্বৰ পৰম পবিত্ৰ
 যুবা হৃদয়ৰ জাগ্ৰত বল ॥

১৯২৪

জুলাই, গুৱাহাটী

শৰাই ঘাটত

বাজক শোকৰ বীণা সপ্তমত সুৰ ধৰি,
তোলক ধমনী মোৰ আবেগত উন্ন কৰি ।
বই যক একেবাহে ছুধাৰি চকুৰ পানী
উঠক ই বিশ্বজুৰি সত্যৰ এঘাৰি বাণী ।
ভিগি যোৱা তাঁৰ আজি পুনৰ লগাই জোৰা
শাস্তিতে উঠক আজি হৃদয় ই দহা-পোৰা ।

নাচিছে মানস পট অনন্তৰ ছবি অঁকি,
ঘণে ঘণে খুন্দিয়াই হৃদয়ত জ্বলি থাকি ।
কি আছিল কিবা হ'ল ভাৱনা মনত লই,
অথিৰ ই দেহ মোৰ কেপিছে বিভোৰ হই ।

শবাই ঘাটত

শীতল মলয়া বাই জগালে শবাই-ঘাট
তঠাৎ শুনিলো কিয় ককণ কঠর মাত !
অপূৰ্ব আকাশী বাণী নয় সাদৰী মাত ,
বিশ্ব জুৰি কয় তেওঁ নতুনহু নাই তাত ।
অনন্তৰ পৰা সেই উঠিছে একেটি ধ্বনি,
সত্য শিৱ স্তম্ভৰৰ সেই মাথোঁ একে বাণী ।

হিয়া ছবি কালি আজি কান্দ অ'পপীয়া মন,
চকুৰ পানীৰে উটি যক এই তাবিবন ।
অৰণ্য ৰোদন বুলি কয়লোকে হীন কৰে ;
অশ্রু নহ'লেও কিন্তু চাব বিশ্ব খনিকৰে ।
নেকান্দিলে পাৰি কিন্তু এই বিষাদৰ ফল
আজীৱন শোকে তোক নিশ্চয় কবিব ছল ।

১৯২২

অজোবৰ, গুৱাহাটী

কৰ্মযোগী

ক্ষন্তেক অপেক্ষা কৰা । কৰমী পথিক
বোৱা শুনা বিৰাটৰ মহা আবাহন,
যাবই লাগিছা তুমি কৰম পথত
তথাপিও বোৱা হেৰা বোৱা এখন্তক !
বিশাল কৰ্মৰ সোঁত শুনা একেঠৰে,
আদি নাই অন্ত নাই বলিছে ধিয়াই,
অন্তক বিচাৰি যেন কোনোবা দেশত ।
তুমিও তো কণা হেৰা মহা বিৰাটৰ,
তুমিও তো ভাগ ল'বা অনন্ত কৰ্মৰ,
নোৱাৰা বহিব তুমি কৰিব লাগিব,
কৰ্মৰ সোঁতত ভেটা নোৱাৰিবা দিব ।
নব তুমি শ্ৰেষ্ঠ জীৱ জগত পিতাৰ,
কৰ্মযোগী থাকা তুমি কৰ্মত মগন—
উদ্দেশ্য সাধন কিম্বা শৰীৰ পতন ।

কৰ্মযোগী

সৌ যে বিহঙ্গ কল্য সাগৰত বিয়াকুল,
কৰ্মৰ সোঁতত চোঁৱা উলিছে ভাঙিছে
খলকনি লাগি লাগি কল্য সাগৰত —
আকাশত মৰতত অৰিষ্টাণ্ড আছে।
আহাঁতে পথিক থিৰ হৈ ঠিয় হোৱা তুমি !
কৰ্মৰ সোঁতত তুমি নোৱাৰা উটবি।
বিহঙ্গ নহয় তুমি নোহা বনচৰ
উদ্দেশ্য লক্ষ্যৰ মাত্ৰ দাস হোৱা তুমি !
আকাশত ধ্ৰুৱ তৰা জ্বলে যেনেকৈ,
কৰ্ম সাগৰত এক লক্ষ্য যে জ্বলিছে
সেই ফালে নাও মেলা নববা নববা,
পাৰি দিবা সোঁত বাতে নোৱাৰে বুৰাব,
তোমাৰ ই নৌক'খনি কৰ্মসাগৰত।
কৰ্মযোগী থাকা তুমি কৰ্মত মগন
উদ্দেশ্য সাধন কিস্বা শৰীৰ পতন।

কুকৰ্ণেত্ৰ সমবৰ শ্ৰীকৃষ্ণ তুমি,
ইন্দ্রিয় অৰ্জুনক ছলাবা ছলোবে,
গাওঁৰ এৰিব চাবা মতিভ্ৰম হই
গীতাৰ মহান মন্ত্ৰ শুনোৱা এবাৰ,

শঙ্খধ্বনি

ভীষ্মই নোৱাৰে যাতে প্ৰতিজ্ঞা ভাঙিব
বথৰ চকৰি যাতে নেলাগে ডাঙিব,
সাৱধানে কৰমত আগ বাঢ়া হেৰা
ক্ষুদ্ৰ তৃণ স্বৰূপেৰে ছুটিবা সোঁতত,
জন্মৰ যেতিয়া স্বত্ব কৰমী ববত,
কৰ্ম তুমি নিতাস্তই কৰিব লাগিব ;
এনে ভাবে কাম কৰা শোভা পাই যাতে
জগত পিতাৰ সৃষ্টি শ্ৰেষ্ঠ মানৱক।
কৰ্মযোগী থাকা তুমি কৰ্মত মগন
উদ্দেশ্য সাধন কিম্বা শৰীৰ পতন।

সত্যত নিদিবা পিঠি তুমিও তো ভীম,
নাৰায়ণী অস্ত্ৰ দ্ৰোণ কবক প্ৰহাৰ ;
নিজে নাৰায়ণ আহি সম্বৰিব বাণ,
ভয় নাই নাৰায়ণে শুনিব আহ্বান।
বিশ্বাস হীনৰ খেদাখাই মদিনাত,
নেবেতো মক্ষাদে ধৰ্ম্ম দন্দ জগতৰ,
ঘূৰি আহি পুত্ৰ লব তোমাতে শৰণ,
আববৰ প্ৰজা যেনে মক্ষাদ পাৱত।
উদ্দেশ্যৰ সফলতা বন্ধে ধৰি লৈ,

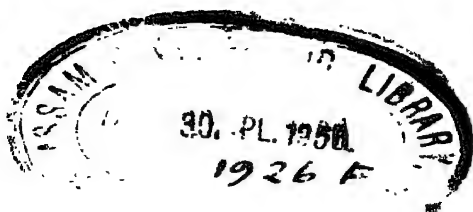
আজিও হোৱা হ'ল তেওঁৰ জগতে জীৱিত ।
 তুমিওতো সেয়ে এক পথৰ পাৰ্থক্য ;
 তোমাবোতো ইচ্ছা আছে উদ্দেশ্য সাধন ;
 কৰ্মযোগী থাকা তুমি কৰ্মত মগন
 উদ্দেশ্য সাধন কিম্বা শৰীৰ পতন ।

সিদ্ধাৰ্থৰ ইচ্ছা সিদ্ধি পেলোৱা মনত
 মনতা মোখক যিটো কৰিলেহি জয় ।
 পেটৰ ভোকেও থাক নোৱাৰে ঘৰাণ
 সিদ্ধি যিটো সিদ্ধাৰ্থৰ নহ'ল স্থলন ।
 অহিংসা পৰম ধৰ্ম কৰিলে প্ৰচাৰ
 পোহৰালে ভাৰতক শুছাই আন্ধাৰ ;
 যৌশ্বৰ উদ্দেশ্য সিদ্ধি জীৱনৰ পণ,
 শিশু যাৰ জুৰি আছে বহল সংসাৰ ।
 ধৰ্মৰ কৰ্মৰ উদ্দেশ্যৰ বাট,
 সকলোটি সিদ্ধি হয় লক্ষ্য অনুসৰি
 লক্ষ্য মাত্ৰ সিদ্ধি বস্তু ইহ জগৎ চৰ
 কৰ্মযোগী থাকা তুমি কৰ্মত মগন
 উদ্দেশ্য সাধন কিম্বা শৰীৰ পতন ।

বুকত অসীম সাহ বান্ধি লোৱাঁ ভাই,
 কৰমী পথিক তুমি কৰ্ম সাগৰৰ,
 উঠক হেঁজাৰ টো কৰ্মসিন্ধু জুৰি
 ঘূৰক পৃথিবী খনি নিজ কক্ষ এৰি ।
 প্ৰলয়ৰ মহাবান উঠলি উঠক,
 বিশ্বজুৰি বজ্ৰপাত উপছি পৰক,
 তথাপিও ভয় নাই নিৰ্ভয় পথিক
 পুৰুষ পোৱালি তুমি পশুতো নহয় ।
 আতৰিব অন্ধকাৰ গুছিব গৰ্জ্জন,
 সাগৰেও বুকু ফালি এৰি দিব বাট,
 ভয় নাই সংসাৰৰ ঘাত প্ৰতিঘাত ;
 নিজে নিজে আতৰিব সকলো বিপদ,
 কৰ্মযোগী থাকা তুমি কৰ্মত মগন
 উদ্দেশ্য সাধন কিম্বা শৰীৰ পতন ।

১৯২৪, ২৫ জুন, টীয়ক ।

— — —

ডিমাপুৰ

এথোজ দোথোজ কবি নগৰৰ ফালে
আহি আছে। তথাপিও মুগুনিছে। কিয়
নগৰৰ কোলাহল যুদ্ধৰ ধ্বনি
যুঁজাকৰে গোৱা সেই জাতীয় সঙ্গীত।
নগৰৰ কাব চাপি আহিছে। যিমান
নিমাত নিত্ৰাল দেখে। সাবসুৰ নাই।
বই বই মাতি মাথে বনৰ চৰায়ে
মতিভ্ৰষ্ট পথিকক দিয়ে সোৱঁৰাই,
অতুল যশগ্ৰা। ভবা ডিমাপুৰ নগৰৰ
উটি গ'ল সকলোটি কালৰ সোঁতত।
কতকাল ধৰি হায় পৰি আছে এই
নগৰৰ চিনচাব ৰাজতোষণৰ ;
পাহৰা কথাটি যেন দিছে সোৱঁৰাই
কছাবি বজাৰ সেই অতুল বিক্ৰম।

এয়েনেকি পৰিণাম কছাৰি জাতিব,
 গৌৰবৰ ধ্বজা যাৰ আজিও জীৱিত ;
 এখামৰা এখাজীয়া নিমাত নিতাল ;
 বড়োৰ অস্তিত্ব আজি কিয় অসমত !
 খণ্ড খণ্ড ডিমাপুৰ নগৰৰ শিলে
 অতীত বুৰঞ্জী এক তুলিছে জগাই
 লিখা আছে প্ৰত্যেকতে নেদেখা আখৰে
 প্ৰৱল প্ৰতাপ সেই কছাৰি জাতিব ।
 আছেনেকি অসমত বংশ হিড়িম্বাৰ
 বোৱা নাই শিবে শিবে তপত শোণিত
 স্মৰণি পুৰণিস্মৃতি নিজ গৌৰৱৰ ।

যদি তোৰ এতিয়াও নাই চকুপানী
 তোৰ যোগ্য ডিমাপুৰ নহয় নহয় ।
 চিৰকাল আন্ধাৰত পচি থাক তই,
 নেলাগে উঠিব আক মানুহ বোলাই ।
 সংসাৰৰ উঠা নমা লোকক দেখাই
 নেলাগে থাকিব হেৰ প্ৰমাণ স্বৰূপে
 জাহ যাহি ডিমাপুৰ নগৰতে আহি
 নাম গন্ধ মাৰ যক চিৰকাল জই ।

ডিমা পুৰ

আহ নতু হিড়িম্বাৰ বংশধৰ আজি
চাওক জগতে তোৰ যোগ্যতা এবাৰ
উঠা উঠা এনেদৰে জগতে জানক
যোগাস্থান ডিমাপুৰ কছাৰি জাতিৰ।

১৯২৪

৮ আগষ্ট, গুৱাহাটী।

কদ্ৰ বীণ।

ক্ষুদ্ৰ পথৰ পথিকে হাতত তুলিলে কদ্ৰ বীণা,
দীপক বাগিণী গৰ্জি উঠিল স্বৰ্গ মৰ্ত্য জিনা ।
ক্ষুদ্ৰ প্ৰাণেৰে সাধিব খুজিলে কত যে ভীষণ কাম,
কদ্ৰক নমাই কৰিব বীণাই শূন্য কৈলাস ধাম ।
পাহৰি শক্তি দয়াৰ ভিখাৰী সংসাৰী পথিকে তাৰ,
ক্ষুদ্ৰ হাতেৰে সেই দেখি ললে মহতৰ মহাভাৰ ।
কোনো পথিকক ওচৰ চপালে কদ্ৰ বীণাৰ তানে,
কোনোবা জন আতৰি পলাল আপোন আপোন মানে ।

কিয়বা চাপিব সকলো পথিক ক্ষুদ্র হাতত কুজ বীণ,
 তাবকি মূবত বিশ্ব নাচিব, বিশ্ব নহয় ইমান হীন্।
 সত্য যেতিয়া পিছলি পথিক কদই নিজে বজাব বীণ।
 তেতিয়া আপুনি জগাই তুলিব ক্ষুদ্র প্রাণত কুজ চিন

ক্ষুদ্র পথক পথিকব হল মৃত্যু তুলা দন্দ ঘোব,
 দীপক বাগিনী তানত নিজব মুখত লগালে চিতাব ঘোব।
 ক্ষুদ্র আঙুলি তাবত বুলাই দেখিলে আকাশ উলটি গল,
 চন্দ্র, সূর্য্য, গ্রহ, পৃথিবী কববা নক্ষত্র কতবা বল।
 আকাশক দিলে প্রেম আলিঙ্গন সাগরে শূন্যত গর্জি উঠি,
 তবাব মালা পিছিলে কুজ সূর্য্যব বস্মি সূতাৰে গুঠি।
 বক্ বক্ বক্ সাগৰৰ পানী উতলি উঠিল বাগিনী শুনি,
 উতলা পানীত পৃথিবী বুৰিলে সমস্ত জীৱৰ প্রলয় গণি।
 কক্ষচ্যুত কবি ব্রহ্মাণ্ড আপুনি কৰিলে জগত সৃষ্টি,
 পথিকব মূবত নহল পুষ্প হল যে মাথোন বন্ধ বৃষ্টি।
 কতক বলেৰে তলত পেলাই পথিক হল সবাবে বব,
 মনত ভাবিলে বিশ্ব গোটেই নিঃকিন এটি ক্ষুদ্র ঘব।
 চন্দ্র, সূর্য্য, গ্রহ, নক্ষত্র সকলো পথিকব আজ্ঞাবহ,
 আপোন ইচ্ছাবে নোৱাৰে ঘূৰিব, ঘোৰিব লাগিব তেঁওৰে যহ।

শঙ্খধ্বনি

কৈলাস, গোলোক, বেহেস্ত, স্বৰ্গ সকলোটি হল মাটিত লীন,
সকলোটি হল পথিকৰ প্ৰজা, সকলো যে হয় দৰিদ্ৰ দীন।

* * * * *

পথিকৰ হাত ভাগৰি পৰিল, নেভাগৰে কিন্তু বীণাৰ তাৰ,
সত্য তাৰ যে ৰুদ্ৰ বীণাৰ পথিকে কি তাক মনাব হাব।
অচেতন হল নিঃকিন পথিক ৰুদ্ৰ বীণাৰ প্ৰৱল তানে,
পাৰে কি সহিব ৰুদ্ৰ বীণাৰ শক্তি তাৰ ক্ষুদ্ৰ প্ৰাণে।
অৱশ প্ৰাণৰ এলাহে ভাগৰে পথিকে আকৌ মেলিলে চকু,
দেখিলে পৃথিৱী আগৰ দৰেই বেজাৰে তাৰ ওপচে বুকু।
সূৰ্য্য চল্ল আগৰ ঠাইতে অকণো গতিৰ সলনি নাই।
স্নিগ্ধ কিৰণ চালে দুয়োটিয়ে পৰম পিতাৰ মহিমা গায়।
আকাশ আছে আগৰ দৰেই, তৰায়ো বাছে আকৌ ফুল,
তৰাৰ মালা পিন্ধোতা ৰুদ্ৰ মাথোন যে এটি মহা ভুল।
মাটিত হোৱা লীন সকলো স্বৰ্গ, গোলোক, বেহেস্ত পুৰি,
অনেক প্ৰাণীয়ে তাকে লক্ষ্য কৰি গৈছে দেখোন আকৌ লৰি।

* * * * *

ৰুদ্ৰ বীণাৰ ক্ষুদ্ৰ গায়ক স্তব্ধ হল ক্ষন্তেক কাল,
অহংকাৰৰ অজ্ঞান টোপনি এতিয়াহে তাৰ ভাগিল জাল।
কোনোবা পাৰৰ নেদেখা দেশত বাজীকৰ আছে দন্দ ধৰি,

কব্জ বীণা

পবন দিলে ব্রহ্মাণ্ড বাখিছে ওলট পালট নোহোৱা কবি,
যাব যত ঠাই আছে ভাগে ভাগে অকণো তাৰ অক্ষত নাই,
নীচ, উচ্চ সবাতো সমানে নিৰাজি সদাই নেচায়ো চাই।
সত্য তুচ্ছ কৰিব নোৱাৰে নাই যে কতো এনেটি বীৰ,
কব্জৰ বীণা হাতত তুলি নিজৰে কৰিব ছিন্ন শিৰ,
অহংকাৰৰ অজ্ঞান আন্ধাৰে ছিঙিলে এই বিশ্ব তান,
সুন্দৰ প্ৰাণতো কব্জ জাগিব কণ্ঠত উঠিব সত্য গান।

১২২৫

২২ ডিচেম্বৰ, কলিকতা।

মোগল দূতৰ প্ৰতি লাচিত

অগণন মোগলৰ সৈন্য সেনাপতি,
উপস্থিত যুদ্ধক্ষেত্ৰ শবাই ঘাটত :
ৰামসিংহ মহাৰাজ সেনাৰ নায়ক,
মহাবীৰ বংশধৰ অশ্বৰ কুলৰ ।
অসমৰ স্বাধীনতা লুপ্ত কৰো বুলি,
কতদিন যুদ্ধ কৰি অলেখ সেনাৰে,
সেনাপতি লাচিতক নোৱাৰি ঘটাৰ ;
মহাবীৰ ৰামসিংহে পাচিলে কটকী ।
শিবিৰত সেনাপতি লাচিত ফুকন,
পালি সেনাপতি লৈ বহিছে মেলত,
উপস্থিত মোগলৰ দূত আহি তাতে,
পত্ৰ দিলে অশ্বৰ বীৰ লাচিতক ।

মোগল দূতৰ প্ৰতি লাচিত

বিখ্যাত হৈছে অশ্বক্স মহাদ্বাৰে তাত,
 তিনি লক্ষ টকা দিব লাচিত বীৰক,
 দিয়ে যদি বিনা সন্ধে পালে মোগলক
 গুৱাহাটী ভূবি দেশ পশ্চিম ফালৰ।
 ছত্ৰকুল বক্ষা হেতু লিখিছে বজাই,
 মহলে অহোম নাম লুপ্ত একেবাৰে,
 ভীমৰ মদন কৰ্ত্তা সেনাপতি আৰু
 উপস্থিত অমলৰ কুমাৰ মুখত।
 দূতৰ সম্বোধি ধীৰে কলে ধীৰে ধীৰে—
 'শুনাদূত, নমস্কাৰ জনাঠি বজাক
 নিবেদন অনুৰোধ কৰা লাচিতৰ;
 অসমৰ স্বৰ্গদেউৰ বিষয়া লাচিত—
 বাজ আজ্ঞা কোনে। মতে নকৰে লজ্বন;
 সাগৰ সঙ্কাস সেনা দিল্লী সম্ৰাটৰ,
 যুদ্ধ কৰি মানাহাৰ কৰি দিব পাৰ।
 অসমৰ স্বাধীনতা হৰিবৰ হলে—
 আহক পৃথিবী সাজি নাই ভয় তাত,
 জাতিৰ অস্তিত্ব বেচি পৰব পাৱত,
 কোৱা দূত কি সাৰ্থক থাকিব ধৰাত' ?

‘এনেয়েই শত শত সংসারী প্ৰবৃত্তি—

মানুহৰ ওপৰত কৰিছে শাসন,
তাতেই আকৌ যদি পৰৰ স্বার্থত—
লাগিব খাটিব যদি ক্ষুদ্ৰ এই দেহে,
পাত হব শৰীৰৰ বস্তু টোপাটোপে
ইমান যে অসহন মানুহৰ প্ৰাণে।
গুৱাহাটী এৰি দিলে মোগল সেনাক
অসম্ভৱ দেশ বন্ধা আহোম সেনাব।
ক্ষুদ্ৰ এই লাচিতৰ থাকোতে জীৱন,
জন্মভূমি বিদেশীক নকৰিছে দান।
মথি আহোমৰ সেনা মোগল সৈন্যই,
নৈ বিল গড় আদি সমতল কৰি,
কৰক শাসন আহি শ্মশান ভূমিত।’

‘জাতীয় অস্তিত্ব থাকে যেতিয়া জীয়াই,
লগে লগে বৰ্ত্তমান মানুহো জীৱিত,
পাবে কি তেতিয়া কোনে কবে পৰাধীন ;
যদিওবা মুষ্টিমেয় অসমৰ প্ৰজা।
দেশত যিদিনা হব মানুহৰ শেষ,
যিদিনাত বংপাব মানুহ নামৰ—

মোগল দূতৰ প্ৰতি লাচিত

দেশত যিবোৰ আছে শক্তিহীন জীৱ—
পৰব পদত সপি আপোন সকলো—
সাৰে গন্ত কৰি দাব পত্ন সম্বল ।

‘যোৱা দূত নমস্কাৰ জনাই বজাক
কৰা হুখী আজি দেখি লাচিত কুকনে
অস্ত্ৰৰ কুলৰ মণি ৰামসিংহ বীৰে,
ৰাজপুত গোঁৱৰ কলঙ্ক স্বৰূপে,
নিজৰ অস্ত্ৰৰ নেচি পৰব পদত
ক্ষুদ্ৰ সেনাপতি ৰূপে শৰাই ঘাটত ।
ধনেৰে কিনিছে ধন্য বীৰৰ জাতিয়ে,
শৰীৰত নাই যেন অকণিকে তেজ,
নিজৰ বিশ্বাস ৰক্ষা কৰিবৰ হকে,
শোভেনেকি কৰ দিয়া বীৰৰ জাতিয়ে’ ?

বীৰৰ প্ৰকৃতি বৃজা মোগলৰ দূতে,
অস্ত্ৰবেৰে লাচিতক কৰি নমস্কাৰ,
জনাই শতেক ধন্য অসম ভূমিক ;
লাহে লাহে শিবিৰৰ হৈ গল পাৰ ।

১৯২৫

১৫ নবেম্বৰ, কলিকতা ।

বীণৰ সুৰ

বাজ বাজ বীণ   আকৌ এবাব
 সুৰত ছিলাই সুৰ,
 এতিয়াও দিন   আগত আনাব
 সন্ধ্যাও নহয় দূৰ ।
 বীণৰ বিননি   শুনি বাটকরা
 বাঢ়িব পাৰিব আগ,
 বাটৰ জিবণি   বীণেই যোগাব
 সুখৰো পাবযে ভাগ ।
 কোনোবা কালৰ   স্মৃতিত বাগৰি
 আজিও অমৰ বীণ,
 মৰিব নোৱোৰে   জলিছে আকৌ
 এই যে আহিছে দিন ।

বীণৰ সুৰ

প্ৰথম সৃজন   বিশ্ব বিমোহন
সঙ্গীত কৰিহঁ: বাঁশ,
আকৌ আঁঠিছে   বীণৰ লগত
অজ্ঞান আন্ধাৰ নাশি ।
সেইহে বীণাত   আকৌ বাজিছে
পাতৰা সুৰৰ তান,
সেইহে নীৱৰ   কণ্ঠত আকৌ
আঁঠিছে নতুন গান ।
সাহিত্যৰ কত   সম্পদ গোটাই
বিনাব লাগিছে বীণ,
সপ্তম সুৰত   আজিও বাজিছে
আদৰ্শ সুখৰ দিন ।
শুনা বা হুশুনা   বীণৰ বিননি
অনন্ত কালৰ পৰা,
বাজিব লাগিছে   যতদিন আছে
চন্দ্ৰ সূৰ্য্য তৰা ।
পাৰ্থিব সুখৰ   বোজা এটলীয়া
নোৱাৰা সদাই ব'ব,
সেই দেখি বীণে   একেটি কথাৰে
চিৰ কাললৈ ক'ব ।

শব্দধ্বনি

বীণৰ বিননি   শুনি উঠা সেউ
কবিৰ নীৰৱ গান,
পৰশি কতৰ   গভীৰ হিয়াত
পুলকিত কৰে প্ৰাণ ।
নীৰৱে কতই   কৰে আৰাধনা
সজীৱ কবিতা দেৱী,
গোটাই জাতিৰ   নামত সম্বল
কৰিছে সাহিত্য-সেৱী ।
নোৱাৰা বুজিব   বীণৰ বিননি
সাহিত্যৰ গুণ গান,
এইহে মাথোন   জাতীয় সম্বল
এয়েহে জাতীয় প্ৰাণ ।
উন্নতি পথত   পাৰা আগুৱাব
শুনি সি একেটি তান,
ইয়াতে নিহিত   সকলো তোমাৰ
জাতীয় গোৱৰ গান ।
বলিয়া নহয়   কবি সাহিত্যিক
নহয় জাতিৰ বোজা,
সমস্ত বিশ্বৰ   সত্যৰ দোকানী
পাবা যিহকেই খোজা ।

অনন্ত কালৰ   সকলো সত্তা,
                          একে গাথনিৰে গাথি,
 নিপিছলা কৰি   চিৰকাল ধৰি
                          আছে তোমালকে ৰাখি ।
 আগত সাহিত্য   পাচত শক্তি
                          বুৰঞ্জীৰ মহাবানী,
 সেয়েতো বীণে   ক'বই লাগিছে
                          বহুকাল ধৰি জানি ।
 সঙ্গীত কবিতা   মহা শক্তিমান
                          কতো নাই পৰাজয়,
 নিষ্ঠুৰ শত্ৰুৰ   অভেদ্য হিয়াতো
                          শাস্তিৰ বতৰা কয় ।
 জগততে পাতে   নন্দন কানন
                          আনি সবগৰ পৰা,
 তুখৰ সাগৰ   সুখেৰে ওপচে
                          ক্ষণেকে পুলক ধৰা ।
 শিলেৰে বন্ধোৱা   বুকু কোমলাই
                          কবিতা ধনুৰ শৰে,
 শুকান চকুতো   নিছিগা ধাবেৰে
                          চকুলো এধাৰি পৰে ।

শঙ্কৰধ্বনি

অতি আলমুৱা   সংসাৰী জনৰ
কাণতে বতৰা কয়,
সুপ্ত প্ৰাণতে   শক্তি সোমাই
শিৰে শিৰে তেজ বয় ।
আপোন পৰৰ   দুখ বুজা কৰি
কবিতাই বান্ধে প্ৰাণ,
অবোধ হিয়াকো   বিকসিত কৰি
সিঁচিছে মহান জ্ঞান ।
এই কবিতাৰ   সঙ্গীতৰ ধ্বনি
জ্বলি উঠি থকা জাতি,
বুকুত গোটায়   অসীম সাহস
সহস্ৰ অপায় কাটি ।
এই ধ্বনি শুনি   শিবত যেতিয়া
বয় শোণিতৰ ধাৰ,
বক্তৃ পিপাসু   শানিত অস্ত্ৰয়ো
মানিব যে লাগে হাৰ ।
সঙ্গীতৰ তানে   বনৰ পশুকে
আপোন পাহৰা কৰে,
সুৱলা কবিতা   শুনি যেন গছে
অকালত ফুল ধৰে ।

বীণৰ শ্রব

যেতিয়া আহিব গোবৰ জাতিৰ
বহুকাল সাপনাত,
মুখৰিত হ'ব চেনেহৰ দেশ
গীত আৰু কবিতাত।
পৰ্বতে পাৰঙে গোবৰ বাগিনী
উঠিব নতুন তান,
শুনি সি গানৰ গভীৰ জোকাৰ
জাতিৰ জাগিব প্ৰাণ।
সহস্ৰ বিধিনি সহস্ৰ অপায়
আতৰতে যাব উৰি,
গোবৰ বেলিয়ে ঢালিব কিৰণ
গোটাই দেশকে জুৰি।
সাহিত্য বীণাৰ কৰণ জোঁকাৰে
গলাব নিঠুৰ হিয়া,
পেলাব কাণত নন্দন বাগিনী
প্ৰাণ মন হৰি নিয়া।
সেই আশাতেই নীৰৱ বীণাত
বাজিছে আশাৰ শ্রব,
দেই পুৰি যোৱা সন্তান কতৰ
হিয়াত লগাই জুৰ।

শাস্ত্রধ্বনি

আজিতো নহয়   মানৱ জগত
 জাতিৰ বহুত দূৰ,
 আজিৰ তানত   প্ৰাণ উঠলিব
 হৃদয় হবয়ে পূৰ ।
 এই যে বীণাত   উঠিল সূতান
 আৰু তো নহয় লীন,
 এই তানতেই   শক্তি জোগাই
 জাতিৰ ৰাখিব চিন ।
 প্ৰাগজ্যোতিষৰ   পুৰণি কীৰ্ত্তি
 সূৰ্য্যৰি সূৰ্য্যদি বীণ,
 কৰবাব ভাব   কৰবাত আনি
 কৰবাত কৰিছে লীন ।
 ইয়াতে এদিন   সুদিন যিদিন
 নিজে আহি বিধাতাই,
 গ্ৰহ নক্ষত্ৰৰ   গতি বিধি থিৰ
 কৰিলে সুছল পাই ।
 শক্তি সঙ্গীত   বাগিনীত মজি
 লাচিত ফুকন বীৰ,
 শৰাই ঘাটতে   এদিন কৰিলে
 জননীৰ উচ্চ শিৰ ।

পুত্ৰ জননীৰ   মাধৱ শঙ্কৰ
    কন্দলী অতুল কৰি,
 দেৱ দামোদৰ   সৰ্ব সৰ্বস্বতী
    আনন্দ ভাৰত ৰবি
 জ্ঞান গৰিমাবে   ভৱপূৰ হিয়া
    নজনা কালৰ পৰা,
 আজিওতো আছে   সহস্ৰ সন্তান
    জননীৰ দৃকু ভৰা
 আজিও মাতিছে   অসংখ্য সন্তানে
    মটনাৰ স্মৃতি নাত,
 নিজৰ মাতোৰে   মাতিব পাৰিলে
    কত মে গৌৰৱ তাত ।
 জননীৰ ভাষা   দেৱতাৰ দান
    সৰগ-অমিয়া ভৰা,
 সুখী জগতত   সকলোতে কৰি
    এই সুখ যেন চৰা ।
 বীণৰ বাগিনী   নীৰৱ নাছিল
    যদিও আছিল ক্লীণ,
 তাহানিবে পৰা   বাজিয়ে আছিল
    নিজকে নকৰি লীন ।

শব্দধ্বনি

সপ্তম সূৰত   আনন্দ বাগিণী
বীণে লইছিল তুলি,
আকৌ এবাৰ   ধৰিবৰ মনে
মহান ভাৱত ফুলি ।
সেইদিন আজি   আহিছে সোৱা
নেলাগে বিনাব বীণ,
তুলিছে আকৌ   আনন্দ লহৰী
মচি বিষাদৰ চিন ।

১৯২৪

১৮ ডিছেম্বৰ গুৱাহাটী

ভাৰতগৰিমা

ৰত্নগৰ্ভা ভাৰত মাতৃ

ভূমিয়ে জননী ভূমিয়ে ধাত্ৰী,
জগৎজয়ী বীৰ সন্তানৰ

জ্ঞানগৰিমা গোৱদাত্ৰী ।

যিদিন ধৰি সজ্জন কৰিলে

বিধাতা পূৰ্বে ভাৰতবৰ্ষ.

সিদিনাৰ পৰা জননী তোমাক

ভাৰতীদেবীয়ে কৰিলে স্পৰ্শ ।

তিমাজি শিখৰ কৰিলে পোহৰ

বাণীৰ চৰণ কমল পৰি,

জ্ঞানগৰিমাৰ কেন্দ্ৰভাৰত

সাবদা কৃপাত সিদিন ধৰি ।

শত্ৰুধ্বনি

কত যে শিক্ষা কতযে দীক্ষা
ভাৰত জননী তোমাৰ দান,
বসুন্ধৰা জুৰি প্ৰচাৰিত আজি
তোমাৰ জননী গৌৰৱ গান ।
এই ভাৰততে আৰ্য্য অনাৰ্য্য
কত যে জাতি কত যে ভাগ,
কত শিক্ষা দীক্ষা কৰিছে প্ৰচাৰ
ভাৰতী অস্তিত্ব তথাপি আগ ।
বিশ্বমুজকে কৰিলে বচন।
এই যে মিলন মন্দিৰ এটি,
চিৰদিন তাৰ জ্ঞান গৰিমাৰে
সকলোকে নিজে ৰাখিছে ছাটি ।
আহুক আৰ্য্য আহুক অনাৰ্য্য
আহুক বিধৰ্ম্মী জগতবাসী,
সনাতন ৰীতি ভাৰতমাতৃৰ
নোৱাৰে পেলাব কোনোৱে নাশি ।
সত্য ইয়াত ধৰ্ম্ম ইয়াত
নহয় ভাৰত অসত্য ভৰা,
ধৰ্ম্ম সত্যৰ জয় চিৰকাল
ঐ মহামন্ত্ৰে চলিত ধৰা ।

ভাৰত-গৰিমা

কত সমনীয়। জাতি মাৰ গ'ল

কত ধন্য নীতি কালে উটিগ'ল,

ভাৰত কিন্তু ভাৰত ভাৰেহ

যুগ যুগান্তৰ একেই ব'ল।

ভাৰত এনেয়ে ভাৰত ভাৰেই

আজি জগতত তিষ্ঠা নাই,

বহুত সম্পত্তি বিচাৰ কৰিলে

ভাৰতৰ পৰা এতিয়া পায়।

নগৰে ভাৰত নোৱাৰে মৰিব

যতদিন এই পৃথিবী বৰ,

বিশ্বসাম্ৰাজ্য স্থাপন কালত

উচ্চ আসন ভাৰতে পাব।

এই মন্দিৰতে বিধাতা পুৰবে

ধৰিব জনম পূৰ্ণ কলা,

বিশ্বৰাজ্য কৰিব স্থাপন

পিক্ৰিব মাথোন এধাৰী মালা।

কত যে শাস্ত্ৰ কত যে মন্ত্ৰ

পুৰুষ কত যে উৎপত্তি হ'ল,

বিচাৰি জগতে বচিবৰ হকে

মিলন মন্দিৰ যোগ্য স্থল !

শঙ্খধ্বনি

ভূত ভবিষ্য সৰ্ব্বতি কালত
ধৰিলে ধৰিব ধৰিছে কত,
মহান পুৰুষে জনম ভাৰতে
একেই উদ্দেশ্যে কত যে শত ।
বেদবেদান্ত ভাৰত পুৰাণ
কত তপোধনে কৰিলে বচনা,
পূৰ্ণাৱতাৰ যাদৱৰ মুখে
গীতাৰ অমৃত তোমাতে সূচনা ।
হিমালয় ধৰি কুমাৰিকা জিনি
উঠিলে তোমাতে অহিংসা মন্ত্ৰ,
তোমাৰে পুত্ৰ শাকাসিংহ
প্ৰচাৰিলে সেই মহান তন্ত্ৰ ।
বাণীৰ বীণাৰ ঝঙ্কাৰ শুনি
উঠিলে কতনো পুত্ৰ বীৰ,
নানক কবিব শঙ্কৰাচাৰ্য্য
শ্ৰীৰামকৃষ্ণ শঙ্কৰ ধীৰ ।
উঠিল গোৰাঙ্গ দেৱদামোদৰ
বল্লভাচাৰ্য্য শ্ৰীদয়ানন্দ,
একেটি সুৰৰ তানতে উঠিল
জগৎ বিখ্যাত বিবেকানন্দ ।

ভাৰত-গৰিমা

ধন্য সি বড়ব, ধন্য সি ত্রি
                    ধন্য সি নজ, ধন্য সি বাব,
যিদিন বিবেকে মাতৃস্বৰূপে
                    ভাৰত ভূমিক কৰিলে সাৰ।
ভাৰত অঙ্গ ধন্য বঙ্গ
                    বিবেক চৰণ ধূলিৰ ঠাই,
জননী গৰিমা কৰিলে উচ্চ
                    তোমাৰ বুকতে জনম পাই।
ধন্য সাধক শ্ৰীধামকৃষ্ণ
                    বিশ্ব পিতাৰ পুত্ৰ ধীৰ,
প্ৰচাৰি জ্ঞান গৰিমা ভাৰতে
                    ধন্য ভূমিতে ধৰ্ম্ম বীৰ।
পুণ্য তোমাৰ চৰণ যুগল
                    পৰশি ভাৰতে নাশিলে পাপ,
দূৰ হল বহু কালৰ সঞ্চিত
                    কতয়ে দুঃখ কতয়ে তাপ।
যি তেজৰ বলে বলীয়ান তৈ
                    প্ৰাপ্তি তোমাৰ পবনহংস,
কালৰ পথত বাখিলা হে দেৱ
                    ধ্বংস পথৰ আৰ্য্য বংশ।

শাস্ত্রধ্বনি

যিহৰ বলত সত্য বিচাৰি

ফুৰিল। হে দেৱ সকলো ধৰ্ম্ম,
উদাৰ সন্ন্যাসী ধৰ্ম্মী বিধৰ্ম্মীৰ

হৃদয়ত দিলা জ্ঞান কৰ্ম্ম ।

যোগ্য গুৰুৰ যোগ্য শিষ্য

সি হেতু মিলিলে বিবেকানন্দ,
যি যুৱা সন্ন্যাসী শাস্ত্ৰ সুন্দৰ

পৃথিৱী পূজিত ভাৰতানন্দ ।

কণ্ঠত যাৰ বাণীৰ কুটিৰ

হৃদয়ত যাৰ ব্ৰহ্ম জ্ঞান,
শক্তি যাৰ কদ্র তুল্য

জননী যাৰ হিন্দুস্থান ।

ধনা সিজনে ভক্ত সৃজন

ধন্য ভাৰত ধৰ্ম্মস্থান,
ধন্য পৃথিৱী ৰত্নৰ আকৰ

বিবেকে যাৰ বঢ়ালে মান ।

মণি কাঞ্চনৰ শাস্ত্ৰ মন্ত্ৰন

কি যে সুন্দৰ কি যে ভাব,
সনাতন এই ধৰ্ম্ম বুৰঞ্জীত

মাৰিলে আকৌ নতুন ছাৰ ।

ভাৰত-গৰিমা

সংসাৰী চকুত দৰিদ্ৰ ব্ৰাহ্মণ
পৰমহংস শ্ৰীভগৱান,
ব্ৰহ্ম জ্ঞানৰ ঐশ্বৰ্য্য আকৰ
দৰিদ্ৰ নহয় পুণ্যবান ।
সংসাৰী ক্ষুধাত মত্ত নহৈ
আজিৰ সংসাৰ পিপাসী দৰে,
জ্ঞান-পিপাসী শ্ৰীৰামকৃষ্ণ
পূজিছে জগতে নম্ৰ শিবে ।
পুৰাণ ভাৰত-বেদ বেদাঙ্গ
উপনিষদাদি বচনা যাৰ,
যিহৰ বলত সকলোৰে আগে
বৈছে ভাৰতে জ্ঞানৰ ভাৰ ।
মুক্তিতে নিম্প্ৰভ যি ব্ৰাহ্মণৰ
সংসাৰ বিবাগী ভকতি কামী,
যাৰ তপস্যাত এদিন ভাৰতে
ওঁকাৰ ধ্বনি আহিল নামি ।
ব্যাস বাম্পীকি শুক বশিষ্ঠ
বিশ্বামিত্ৰ শ্ৰীপৰাশৰ,
দধীচি কপিল ধৌম্য কৌণ্ডিল
যাজ্ঞবল্ক্য তাপসবৰ ।

শঙ্কৰানি

শ্ৰীৰাম কৃষ্ণ তাৰেই লগৰ
নহয় আজিৰ পতিত দ্বিজ,
দেখালে আকৌ জগতত যাব
ধৰম কৰম ব্ৰাহ্মণ্যবীজ ।
আন্ধাৰ ভাৰত পোহৰাই পুন
আৰ্য্য শক্তি আহিল নামি,
চাপিলে কতনো ভক্ত প্ৰৱ
মুক্তি শক্তি ভক্তি কামী ।
পোহৰে আনিলে পোহৰ চপাই
পোহৰাব বুলি গোটেই ধৰা,
চৰণ ছত্ৰৰ ছাঁয়াত চাপিল
নৰেন্দ্ৰ যুৱক ভক্তিৰে ভৰা ।
গুৰুৰ কুপাত সুপ্ত প্ৰতিভা
বিবেক হিয়াত বিকাশ হল,
যোগ্য জনৰ ভোগ্য আসনে
প্ৰতিস্থিত হৈ লভিলে বল ।
এদিন যি দৰে তাহানি কালত
বাল্মীকি হল বজ্জাকৰ,
গুণৰ বলত ক্ষত্ৰিয় নৃপতি
বিশ্বামিত্ৰ তাপসবৰ ।

বংশৰ গোবৰু কুলৰ মৰ্যাদা।

তুয়েই নোনায়ে কৰিবা মানী,
প্ৰতিভাৰ বলে তপস্শাৰ ফলে

চাওালে হয় ব্ৰহ্মজ্ঞানী।

সেই যে বিবেক কায়ন্ত ব্ৰাহ্মণ

স্বৰূপে আকৌ দিলেহি চিহ্ন
হিমালয় জিনি ঈশাৰিকা ধৰি

সকলোৰে হ'ল হিয়াত প্ৰিয়।

গুৰু মুখে শুনি বেদান্তৰ সাগী

পৈতৃক সম্পত্তি কৰিলে ভোগ,
ব্ৰাহ্মণ পিতাৰ ব্ৰাহ্মণ পুত্ৰ

কৰিলে প্ৰচাৰ কত যে যোগ।

যুৱক সন্ন্যাসী কামিনী কাঞ্চন

গৃহৰ মমতা সকলো ত্যাগী,
যাৰ মনোবলে উঠিল ভাৰত

পুনৰ বিশ্বাস ভাবত জাগি।

কি যে সুন্দৰ কি যে মহান

সন্ন্যাসী প্ৰৱৰে দেখাদি গল,
যাৰ কৰমত ধৰ্ম্ম জগতে

উঠিল নতুন ভাবৰ ঢল।

কল ফুলময় ভাবত আশ্রম
 কৃষ্ণসাব আদি জন্তুবে ভবা,
 লৌহিত্য গঙ্গা সিন্ধু যমুনা
 কত যে নদী কপত ছবা ।
 ইন্দ্রই যত ববষে প্রচুব
 বেলিৰ পোহৰ প্ৰথমে পবা,
 চেনেহ পাশেৰে মহাসিন্ধু আক
 হিমালয় আদি পৰ্ব্বতে বেবা ।
 এই আশ্রমৰে সন্ন্যাসী প্ৰবৰ,
 বিবেকানন্দ ধৰ্ম্ম বীৰ,
 মহা তেজীয়ান সুন্দৰ সুঠাম
 তুলিলে জগতে উচ্চ শিৰ,
 যি দৰে তাহানি আদিম কালত
 ভাবতৰ জ্ঞান প্ৰচাৰ হল,
 গণিত জ্যোতিষ ভাবতৰ পবা
 দেশ দেশান্তৰ বিয়াপি গল ;
 যি দৰে নাৱিক ভাবতবাসীয়ে
 দিগ দিগন্ত কবিলে জয়,
 আন্ধাৰ জগতে পোহৰ পেলাই
 কবিলে অজ্ঞান সমূলে ক্ষয় ।

যি দৰে তাহানি বীৰৰ জ্ঞানি
 ভাৰতৰ শিক্ষা শিকিলে আহি,
 যেনেকৈ ভোমোৰা ফুলনি সোমাট
 বিচাৰি চোহেহি সুন্দৰ পাহি ।
 যি শক্তি বলত পুৰে তাহানি
 কৰিলে সমৰ যৱন সতে,
 লিখা বব যিটি শ্ৰিৰিতি কুসুম
 ভাৰতবাসীৰ মানস পটে ।
 যি দেশৰ নাৰী সতীত্ব কাৰণে
 অগ্নিত উছৰ্গে নিজৰ শ্ৰাণ,
 প্ৰতিজ্ঞা বন্ধাৰ কাৰণে বজাই
 নিজৰ দেহাকে কৰিলে দান ।
 সি দেশৰ বাসী নবেশ্ৰ সন্ন্যাসী
 বেদান্ত পতাকা হাতত লই,
 ঐহিক সুখত মন্ত পাশ্চাত্য
 হৃদয় আসন কৰিলে জয় ।
 হীন বীৰ্য্য ভাৰত বাসীয়ে
 ভাবিও লভিব পাৰিব সুখ,
 হাহাকাৰ ভবা দুখীয়া দেশত
 জলিলে এখনি দীপ্ত মুখ ।

শব্দধ্বনি

অনিমল্লিত ধৰ্ম্ম সভাত

ভাৰতৰ মান বন্ধাৰ হকে,
আবিৰ্ভাৱ হল বিবেকানন্দ

মায়াময় এই মৰ্ত্ত্য লোকে ।
ভাৰত বাসীৰ নতুন সি যুগ

হল বিবেক সাগৰ পাৰ,
জন্ম জন্মান্তৰে ভাৰত বাসীয়ে
নোৱাৰে সৃজিব ইয়াৰ ধাৰ ।

জ্ঞান গৰিমাৰ অপূৰ্ব মহিমা
কোনোটি লোকতে নহয় কম,
অজ্ঞান দেশতো আদৰ সাদৰ
গুণীৰ ভাগ্যত সবাতে সম ।

বিত হীন সেই বিবেকানন্দ
লজ্জা অপাব সিদ্ধু খনি,
সোমালে পাশ্চাত্য সভ্যতাৰ মাজে
লই হৃদয়ত গুপ্তমণি ।

হৃদয়ৰ সেই মণিৰ পোহৰে
জ্ঞানীৰ লগত মিলাই দিলে ।
হীন উপেক্ষিত ভাৰত সম্বন্ধে
গুণীৰ দেশত আদৰ পালে,

সামন্তকৰ্মণি বেদান্তৰ বীজ
 যাৰ হৃদয়ত বিৰাজ কৰে,
 পাবেনে কোনোৱে উপেক্ষিত কৰে
 অসত্য বৰ্ণৰ পশুৰ দৰে ?
 আজিও পৃথিবী ধৰ্ম্মত ঘূৰিছে
 সিমান তলত পবাতো নাই.
 প্রলয়ৰ আগে নোৱাৰে জুমাৰ
 জ্ঞানৰ বস্তু আগত পাই ।
 সৰ্ব্বমতৰ ধৰ্ম্ম সভাত
 উঠিল আনন্দে বিবেকানন্দ.
 বাণীৰ চৰণ কৃপাত উঠিল
 মুখত সুরলা ভাৱৰ ছন্দ :
 সৰ্ব্বমানৱ ভ্ৰাতৃ স্বৰূপ
 একেই মাথোন সবাবে পিতা
 একৰ গুণকে কৰিছে প্রকাশ
 বেদ বেদান্ত পুৰাণ গীতা ।
 নভবা বাতৰি শ্ৰোতামণ্ডলীৰ
 সন্ন্যাসীৰ মুখে প্রকাশ হল,
 বেদান্তৰ ধ্বনি আকাশকো চানি
 পাশ্চাত্য জগত বিয়াপি গল ।

গ্রহৰ মাজত সূৰ্য্য জ্বলাদি
বিবেকানন্দ তেজত দীপ্ত,
নতুন বসৰ অমৃত ঢালিলে
শ্ৰৱণ ইন্দ্ৰিয় সবাৰে তৃপ্ত ।
সেইদিন ধৰি বেদাস্ত পতাকা
উৰিল গোটেই জগত জুৰি,
নৱ ধৰ্মৰ বিমলজ্যোতিত
পাশ্চাত্যৰ ভাব পৰিল ভৰি ।
আগৰ দৰেই গোটেই জগতে
ভাৰতৰ জ্ঞান প্ৰচাৰ হল,
ভাৰতীৰ দুতে ভেটা ভাঙি দিলে
বসুন্ধৰা জুৰি ভাগিল ঢল ।

১৯২৪

গুৱাহাটী

কিয়নো নাহিব দিন

কিয়নো নাহিব দিন ?

আহিব আহিছে   আহি আছে কত

উজাৰি লুকোৱা চিন ।

বেলি গল মাৰ   আহিল আন্ধাৰ

ঢাকিলে পৃথিবী খনি,

পুহু কি নিদিব   দেখা যবতত

গৌৰৱৰ দিনমণি ।

কিয়নো নাহিব দিন

আছিল বসন্ত   নহয় অনন্ত
পাকতেই পমি গল,
সেই বুলিয়েই   নাহি কি আকৌ
কতবা আতৰি বল ।
এদিন উঠন   এদিন পতন
উঠিব নামিব ক্রমে,
হিমৰ আকব   মহা গিৰিবৰ
তাৰো যে তুষাৰ পমে ।
সাগৰ শুকাই   পাহাৰ ওলাই
মকত পছম কুলে,
অঠাই সাগৰে   বিধিত কালৰ
ভৰিৰেই বাট বুলে ।

*   *   *   *

আকৌ বাজিব   যমুনা পাৰত
কৃষ্ণৰ মোহন বাঁহী,
বুন্দা বনত   গোপিকা নাচিব
কদমে মেলিব পাছি ।
বুন্দা বনৰ   বিৰিনা জোপাত
পখীয়ে ধৰিব তান,

পঞ্চাশনি

সখীয়তী বায়ে   আনন্দোৰে গাব
কৃষ্ণ সখিগ-গান ।
দাম সুদাম   সখি গুণধাম
উদয় ইয়াতে হব,
ভক্ত উদ্ধর   নন্দ যশোদা
নিজৰ কামত বব ।
কংসৰ ঘৰ   কৰিব পোহব
বন্দু দেবকীৰ গুণে,
যমুনাই দিন   বুকু ফালি বাট
জানি আপোনাৰ মনে ।
অম্বুৰ কংস   হব যে ধ্বংশ
সংশয় অকণো নাই,
অহংকাৰব   অজ্ঞান টোপনি
ভাঙি যে পেলাব ভাই ।
শৃঙ্খলা ভবা   বিশ্বত ঘটাই
অধৰ্ম্মৰ মহামাৰী,
পৰে কি সাৰিব   হলেই প্রল
জাগ্রত দৰ্পহাৰী !
যাব ভাগে ভাগে   কৰমৰ ফলে
কুকৰ্কেত্ৰ সমবত,

কিয়নো নাহিব দিন

নিমিত্ত অৰ্জুন   সাজু আছে সদা
সাবধিৰ আদেশত ।
শৃঙ্খলা ভবা   মনোহৰ ধৰা
শান্তি পুনৰ পাব,
শান্তিৰ বাতৰি   শুনাই কতই
ভাগে ভাগে আহি যাব ।

*   *   *

কিয়নো নাহিব দিন ?
আহিব আহিছে   আহি আছে কত
উজাৰি লুকুৱা চিন ।

১২১৮

২ এপ্ৰিল, যোৰহাট

যুৱকৰ সাধনা

ধূলি মাটি শৈশৱৰ নহয় সাধনা এই
নহয় ই যৌৱনৰ একে মুখী প্ৰেম :
সমৰ্থৰ অহংকাৰে গ্ৰাস কৰি থোৱা
প্ৰেম ভক্তি মানৱৰ বাটৰ সম্বল,
জীৱনৰ সন্ধীয়াত বিচাৰি ব্যাকুল,
নহয় ঈশ্বৰ ভক্তি বৃদ্ধ পথিকৰ।
সংযমী যুৱকৰ তপত শোণিত
সমানে বোৱাই এই জীৱন যুদ্ধত,
ভাই ভাই মানৱৰ প্ৰকৃত সম্বন্ধ
বিশ্ব নিয়ন্ত্ৰাৰ বাণী কৰিব প্ৰচাৰ।
সকলৰ ছুখী সুখী মিলাই সাধনা
পিতাৰ উদ্দেশ্য সিদ্ধি কৰিব পুত্ৰই
এক আদি এক অন্ত ভাৱত ডুবাই মন
জ্ঞানৰ কঠীয়া সিচি প্ৰতি হৃদয়ত।

১৯২০

২৫ মে, চীমক

ভাৰত

অতুল কমল এই অনন্ত বিলস
চেনেহৰ ভাৰত জননী,
সহস্র সহস্র যাৰ কোমল পাহিয়ে
জগতক কৰিছে শুৱনি ।
ত্ৰিচ কোটি বেণু তাৰ অন্তৰে অন্তৰে
জিলিকিছে অসীম বিলত,
উঠে কেতিয়াবা আহি ওখ আসনত
কেতিয়াবা পৰেহি তলত ।

মোৰ এট জন্মভূমি আদৰ্শ ধন
 বিধাতাৰ গোবৰৰ মণি,
 কোটা কোটা মানৱৰ পুণ্য জন্মভূমি
 জ্ঞান ধন্য কৰমৰ থনি ।
 সকলোটি স্তম্ভৰ সমাবেশ কৰি
 ভাৱতক কৰিলে বচনা,
 মানৱৰ মহালক্ষ্য জ্ঞানৰ বাতৰি
 প্ৰথমতে ইয়াতে সূচনা ।
 প্ৰকৃতিয়ে নিজহাতে উত্তৰ সীমাত
 থাপিলেহি অভেদ্য শিখৰ,
 শত শত তীৰ্থস্থান আশ্ৰম মূনিৰ
 বিৰাজিত মন্দিৰ বিস্তৰ ।
 লৌহিত্য, যমুনা, সিন্ধু, পুণ্যভাগীৰথী
 সহস্ৰ সহস্ৰ যাব স্তুতি,
 সহস্ৰ গহ্বৰ ভেদি হয় প্ৰবাহিত
 স্বৰ্ণ বেণু তাতে যায় উটি ।
 অসংখ্য তোৰণ আৰু বিবিধ নিচান
 বিদ্যমান নদীৰ তীৰত,
 সকলোৱে মিলি গায় একেটি সূৰবে
 জয় জয় সোণৰ ভাবত ।

পঞ্চাঙ্গনি

সোণত সুরগা চৰা মহা সিদ্ধুখনি
ভাৰতৰ পখালে চৰণ,
বহুৰ ভাণ্ডাৰ যেন দেখি বিধাতাৰ
সাগৰেও পশিলে শৰণ।
অভেদ ই মহাদেশ, ভেদ তথাপিও
কোনে বহু নকৰে বিচাৰ,
জ্ঞানৰ অন্ধুৰ যদি ফুটে ইয়াতেই
কিয় সিটি নহব প্ৰচাৰ।

দিল্লী সেই ৰাজধানী পৃথিবীস্থৰ
জগতৰ বিখ্যাত নগৰ,
যুগ যুগান্তৰ কথা কত ভাবি ভাবি
বিচাৰিছে আপোন লগৰ।
ইয়াতেই ইন্দ্ৰপ্ৰস্থ পাণ্ডৱৰ পুৰি
ইয়াতেই দিল্লী পিৰিথিব,
ইয়াতেই পাঠানৰ উদয় অচল
ইয়াতেই পাঠান কুটিৰ ;
ইয়াতেই মাৰাঠাৰ সমূলে পতন
ইয়াতেই মোগলৰ ক্ষয়,
ইয়াতেই ব্ৰটিচৰ প্ৰাচ্য ৰাজত্ৰীয়ে
অকণটে গায় জয় জয়।

কভনো হইছে আক কভনো হবৎ
 হে পুণ্য দিলিহি নগব,
 বহু কথা জানা তুমি অতি বয়সীয়া
 নাই আক ভোমাব লগব ।

হিন্দুব পরিত্র ভীর্থ বৃন্দা মধুবা
 হবিদ্বাব গয়া কাশীপুব,
 উজ্জয়িনী, পুবি আক নাচিক নগব
 সেতুবন্ধ দেশ মহীশুব ।
 কত কথা কতদিন ধবি আছা আই,
 স্বভারব চিনাকি দর্শাই ।

পৃথিবীর জগৎ কথা কও কও বুলি
 আছা মাতৃ গাতক বোলাই ।
 হিমালয়ে মূব ডাঙি পূর্ব গোবরব
 আজিওতো কবিছে প্রমাণ,
 গঙ্গা, সিদ্ধ, লুইভেও তাকে লই গই
 উলাহেবে কবিছে প্রয়াণ ।

ছাবকাই হাত মেলি পছিম সাগবে
 তোলে এক অপূর্ব নিচান,
 পূবাচলে কামকপে তাকে চাই চাই
 কিবা এটি কবিছে ধিয়ান ।

জগতৰ পুণ্যতীৰ্থ ভাবত জননী

মানৱৰ মহামিলনৰ,
পৃথিবীৰ কেন্দ্ৰস্থল জ্ঞান গৰিমাৰ

আদি ভূমি শক্তি সাধনৰ।

কালত বিভূতি ঘূৰে নেথাকেতো বই

আজি নাই কালি দিব দেখা,
কাৰোতো নহয় শক্তি যাউতিয়গীয়া

বিধিৰ লিখন আছে লিখা।

১২১৮

১২ জুন, যোৰহাট।

মইনা

মইনা মইনা মোৰ প্ৰাণৰ মইনা

কিয় তই মাতিলি ছনাই,
কিয় তই হৃদয়ত জ্বলা জুই লই

অতদিন আছিলি জীয়াই ?
অত বোৰ বোজা লৈ গৈ আছে মই

পাহৰিলো তাহানিৰ কথা,
এবাৰ পাহৰা কথা সোঁৱৰাই তই

কিয় দিলি হৃদয়ত ব্যথা ?
কি বুজনি দিম হেৰ প্ৰাণৰ মইনা

ছখী আজি ময়ো একে তুখে,
চা হেৰ, সন্ধ্যা সৌ ওচৰ চাপিছে

নগল এদিনো মোৰ স্মৃথে ।
মোৰেই নিচিনা কত ফুৰে হাঁহি মাতি

মিছা সঁচা নেজানিলো একো,
চাপি গৈ মাত দিলে বলিয়াহে বোলে

নেদেখিলো বন্ধু মই কাকো ।

সিহঁতৰ সেই হাঁহি সেই ৰঙ চাই
 মোৰ মনে বলিয়া সিহঁত,
 বলিয়া নহলে বাক পাৰে কোনোবাই
 এনে বোজা ধৰিব দেহত ।
 সাস্থনা যে নাই মোৰ এই সংসাবত
 নিজকেই নিজে উছৰ্গিলো,
 নিজৰ দোষকে ভাবি বলিয়াৰ দৰে
 একেধাৰে বোৱালো চকুলো ।
 ছুখৰ উপৰি ছুখ কিমান শুনিবি
 এয়ে তই জানিলি মইনা,
 একে ছুখতেই তই হইছ বলিয়া
 মোৰো ছুখ তোৰেই নিচিনা ।
 নিজৰ দোষকে তই নিজে ভুগি মৰ
 নিজে তই পাহৰিলি মাত,
 আকাশৰ মুক্ত পখী সেই দেখি আজি
 বন্ধ এই সোণৰ সজাত ।
 স্বাধীন মলয়া বায়ু শেষ হল তোৰ
 নেপাবি অ'এই জনমত,
 স্মৃদী মাতৰ তোৰ লোভ এৰি থৈ
 নেৰে তোক তোৰ মৰমত ।

কুৰিছিলি পখী তই আপোন মনোৰ
 বনবীয়া ফল মূল খায়,
 গাইছিলি প্ৰণয়ৰ বনবীয়া গীত
 প্ৰকৃতিৰ বননি কঁপাই ।
 নিজমনে আৰু তই নোৱাৰিবি গাব
 আপোনাৰ প্ৰণয়ৰ গীত,
 নিজমনে ফল মূল নোৱাৰিবি খাব
 ‘জুৰা তই গৃহস্থৰ চিত’ ।
 স্বাধীন আকাশ জুৰি কতযে চৰাই
 উৰি আছে মুকলি মনেৰে,
 মাতৰ কাৰণে নাত্ৰ বন্দী আজি তই
 শক্তি তোৰ অভাৱ শৰীৰে ।
 মানুহৰ পৰা মই মানুহে ভুগিছো
 তই মাথো বনৰ চৰাই,
 স্বাৰ্থ এৰি বেথা হেৰ কোনেনো কৰিব
 এনে লোক পাব’লে যে নাই ।
 মইনাৰ শক্তি ধৰি নোৱাৰিবি আৰু
 নিজকেই কৰিব উদ্ধাৰ,
 মুক্তি যদি বাঞ্ছা কৰ এই জনমত
 শক্তিৰ উপস্যা কৰ সাৰ ।

তোব যেনে অভিলাষ কবি থাক তই
ইচ্ছা হেব বিভূবো সেয়েই,
হৃদয়ত প্রতিস্থিত দেৱ নাৰায়ণ
গম দিলে জাগিব নিজেই ।
এই আশাতেই মোৰো প্ৰাণ মাত্ৰ আছে
তাকে মই কৰিম সাধনা,
নেজাগি নোৱাৰে সেই দেৱ নাৰায়ণ
তেওঁৰ স্থিতি নহয় কল্পনা ।
গুৱাহাটী
২ নবেম্বৰ ; ১৯২২

মিলনগৰিমা

আজি নিনাদিত কৰি স্বৰ্গ মৰ্ত্য বাজিছে বিজয় শব্দ ঘনে,
জননী যজ্ঞত স্বার্থ উছৰ্গি মিলিছে ভ্রাতৃ আনন্দ-মনে ।
পুনৰ জাগিছে পুৰণি কালৰ মিলন মস্ত্ৰে একতা ভাব,
বুব্ধীত আজি পৰিছে আকৌ নতুন দিনৰ নতুন ছাব ।
নতুন ভেজ্জেবে বলীয়ান হৈ জাগিছে সুযোগ্য সন্তান দল,
চেনেহী জননী পাই পুত্ৰ আজি পুৰণি কালৰ হেবোৱা বল ।
প্ৰতি সন্তানৰ হিয়া ভেদি যায় মিলিত কণ্ঠৰ উদাৰ তান,
মিলনগৰিমা দেখি আজি ভাই অঙ্গৰা সকলে কৰিছে গান ।

শখখনি

স্বৰগ মৰত একেখনি কৰি আছে মিলনৰ শুদ্ধ ধাৰ,
আহা আজি ভাই উটি যাওঁ সৰে অদূৰত সৌ উন্নতি পাব।
জঁয় পৰিথকা হৃদয় পছম ফুলিছে আকৌ আশাটি পাই,
হৃদয়ে হৃদয়ে শক্তি শোণিত চিন্তাব আজি সকাম নাই।
একেটি উদ্দেশ্যে বেলেগ হৃদয় মহা মিলনৰ লক্ষ কৰি ;
মিলিছে যে আজি একে খনি হৈ মঙ্গল সত্য হাতেৰে ধৰি।
জননীৰ সেই পাছ পৰি থকা দুখীয়া নিছলা সন্তান দল,
সুযোগ্য ভাতৃক একত্ৰিত দেখি আনিব আকৌ হেৰোৱা বল

মিলন প্ৰেমত উন্নত সন্তানে জননী আশীষ শিৰত লৈ,
দৰিদ্ৰ ভাতৃক সাবটি ধৰিব ভাতৃপ্ৰেমত জড়িত হৈ।
জগত পতিব আশীষ নিৰ্ম্মালি স্বৰগৰ পৰা আহিব আজি
শিৰে লৈ তাকে বলীয়ান হৈ ওলাব কৰ্তব্য প্ৰেমত মজি।
ভেদাভেদ এৰি একতা জৰীবে মিলন শক্তি কেন্দ্ৰ কৰি,
মথিব পাৰিব জননী সাগৰ মহান লক্ষ বক্ষত ধৰি।
সাগৰত পৰি বুৰ গৈ থকা পুৰণি কালৰ লুপ্ত ধন,
উঠিব আকৌ নতুন উছাহে অশাস্তি সকলো পৰিব ছন।

শঙ্কৰ মাধৱ দেৱ দামোদৰে পৱিত্ৰ মিলন বস্তু ধৰি,
জলাব দুগুণে জননী অসম মহামিলনৰ লক্ষ্য কৰি।

মিলন গৰিমা

বাজ নীতি জ্ঞানী মন্ত্ৰী পূৰ্ণানন্দ মহাৰাজ কজ্জসিংহ বীৰ,
জাগিব পুনৰ সতী জয়মতী গদাধৰ ভীম তুল্য বীৰ।
যাব প্ৰতাপত দিগন্ত বিয়াপি গোটেই ভাবতে উঠিল ধ্বনি,
প্ৰাগজ্যোতিষৰ শৰাই ঘাটত ব্যৰ্থ অশ্বৰ কুলৰ মণি।
বীৰব কেশবী লাচিত ফুকন শুক্লদেৱ বীৰ্য্যবন্ত বীৰ,
সমৰ অনলে সোমাই নিৰ্ভয়ে কবিলে জননী উচ্চ শিৰ।
ভাৰত বন্ধু আনন্দ বৰুৱা ভাষাৰ সাৰথি বিজ্ঞ হেম,
মাণিক বৰুৱা জালালুৰ আলি হৃদয়ত যাব মাতৃপ্ৰেম।

চতুৰ্দ্দিশ জুৰি ভীষণ নিনাদে বাজিছে শঙ্খ বিজয় ডকা,
আগবাঢ়ো আহা খোজে খোজে আজি জোকাৰি মনৰ তুচ্ছ শঙ্কা
গোটেই জগতে বিন্দুয়ে তবধে মিলন গৰিমা থাকক চাই,
মহা মিলনত মিলাই হৃদয় আগবাঢ়ো আহাঁ মিলিত ভাই।
জননী যন্ত্ৰৰ মিলন গৰিমা গোৱাহে ব্যগ্ৰ সেৱক দল,
স্বৰগৰ গৰা বাগৰিছে চোৱা বিশ্ব পতিৰ আশীষ ঢল।

গুৱাহাটী

১৫ মাৰ্চ, ১৯২২।

মহাপুৰুষ

১

নতুন ধৰ্ম্মৰ হাট বসুন্ধৰা জুৰি
নতুন ভাবত মিলি বহিলে যেতিয়া,
পুণ্য-ক্ষেত্ৰ অসমত ধৰ্ম্মৰ ভেঁটি
পাতি দিলে ক্ষণজন্মা পুৰুষ সকলে ;
কায়স্থ শঙ্কৰ হৈ সেনাপতি তাৰ
হৰিনাম বসায়ুত কৰিলে প্ৰচাৰ ।
জুৰিলে উজান-ভাটি গুহিল আন্ধাৰ
উদিল শঙ্কৰ সূৰ্য্য অসম ভূমিত,
গৰা টাকি আহে বান নামৰ নদীত
কৰক হেঁপাহে পান বুলি প্ৰজাসৱে
শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে ভাঙি দিলে তাৰ পাৰ
বৈ গল হেলাৰঙে ব্ৰহ্মাণ্ডক ভেদি,
গাৰো ভোট যৱন ব্ৰাহ্মণ চাণাল
সৱে মিলি একেলগে কৰে নাম পান ।

২

জ্ঞান ধৰমৰ খনি, কামৰূপ ভূমি
জ্বলালে জ্ঞানৰ বস্তু প্ৰথমে ভাবতে,
যেতিয়াই ক্ষীণ হল সেই বস্তু গছি
অসমত জন্ম ললে পণ্ডিত মণ্ডলী ;
নাম ধৰ্ম, ঘোষা পদে প্ৰচাৰি শঙ্কৰে
জ্বলালে আকৌ বস্তু অসম দেশত ;
অসমীয়া সাহিত্যৰ ওখ ভেঁটি বান্ধি,
জাতীয় গোবৰ লক্ষ্মী আনিলে চপাই,
ৰচি নাট বড়গীত দৃশ্য পট আঁকি
যিখিনি জাতিক লাগে কৰিলে উদ্ধাৰ,
সবাতে প্ৰকাশে সেই প্ৰতিভা মাধুৰী
শিল্প কলা সাহিত্যৰ সকলোৰে গুৰু,
উদ্দেশি শঙ্কৰদেৱ কৰে নমস্কাৰ ।

৩

অসমৰ জাতি গুৰু শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে
বান্ধিলে উজান-ভাটি এডালি ডোলেৰে
সেই জৰী ডালি সৰে কৰে অশুভৰ
কোন ফালে, কেনি আছে বুজা মাথো টান,

অসমৰ সকলোকে ভাতৃ ভাব দিয়া
এনা জৰীডালি সেই মহাপুৰুষৰ ।
নিজৰ সন্মান বন্ধ। নিজে নিজে কৰি,
সমাজৰ টান বান্ধ অত দিন থকা,
যি জনে কৰিলে দান অসম ভূমিক
অসমৰ সমাজৰ মহাশুৰ তেওঁ ;
সেই মতে অসমৰ সমাজ ছিলি,
যিদিন ছিগিব সেই বান্ধ সমাজৰ
হয় কোনো-পুৰুষৰ হব অৱতাৰ
নহয় অসম দেশ হব ছাবখাৰ ।

১৯২৬
কলিকতা

আগ বাঢ়া

ধুমুহাৰ দৰে বিঘিনি উৰাই,
বজ্ৰৰ দৰে পৃথিৱী কঁপাই,
সূৰ্য্যৰ দৰে মঙ্গল সূচাই,

আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ।

বুকত বিচাৰি চেনেহৰ খনি,
অস্ত্ৰবত ৰাখি ধৰ্ম্মৰ মণি,
নায্য বিচাৰি একোকে নগণি,

আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ।

আছে সকলোটি কিয় হব দীন,
উদ্বোধনী জনক কোনে কয় ক্ষীণ,
সৱাবে মুখত পৱিত্ৰৰ চিন,

আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ।

আহিব পুৰুষ জগাবহি প্রাণ,
বিশ্বৰ নেয়াই চিগি ভাগি তান,
জাগৰিত হৈ বিচাৰি সি মান,

আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ ।

আকাশৰ দৰে মহান উদাৰ,
সাম্য গুনৰ কৰি প্রচাৰ,
নিজৰ গৌৰৱ কৰি বিচাৰ,

আগা বাঢ়া

বাঢ়া আগ,

পখীৰ সদৃশ আকাশত উৰি,
নিজৰ বাহলে চাই ঘূৰি ঘূৰি,
আগ পাছ দুটি ভবা গুণা কৰি,

আগা বাঢ়া

বাঢ়া আগ ।

প্ৰৱল শক্তি সাবটি বীৰ,
সত্য যুক্তত সদা থাকি ধীৰ,
মানি শাস্তি ধাৰা, নত্ৰ কৰি শিৰ,

আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ ।

আগ বাঢ়া

উন্নত জগতে উন্নতি বিচাৰি,
ভয় বিভীষিকা সকলো পাহৰি,
সাহক সাৰথি প্ৰতিস্থিত কৰি,

আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ ।

সত্যৰ বাতৰি বুৰঞ্জীয়ে কয়,
মহা প্ৰতাপীও কালে যায় লয়,
দুৰ্বলৰো কত, মিলি আছে জয় ;

আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ ।

পৰাজয় কৰি মৰণৰ ভয়,
অমৰ আমাতে, মৰণৰ লয়,
আগতেই কৰি সকলোটি জয়,

আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ ।

নিজৰ ভেঁটিত নিজে হৈ থিয়
সত্য সুন্দৰ জগতৰ শিৱ,—
আপোনাৰ ভাবি সকলোটি জীৱ,

আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ ।

শব্দধ্বনি

পৃথিবীৰ কৰি মঙ্গল সূচনা,
ফলাফল একো নকৰি গণনা,
অস্তুৰত বাখি বিভূৰ ভাৱনা,
আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ।

ভাগে ভাগে আছে সকলোৰে কাল,
ভয় নাই আজি তৰি দিয়া পাল,
কাটি সকলোটি মায়া মোহ জাল,
আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ।

আজি জগতৰ আগ বাঢ়া বাণী,
বিশ্ব পিতাৰ উপদেশ মানি,
মোহাৰি জাতিৰ সকলোটি গ্লানি,
আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ।

যুগৰ শব্দ বাজে শুনা আজি,
আহে শুভদিন—চোঁৱা পুথি পাজি,
মহা বীৰ বেশে সকলোটি সাজি,
আগ বাঢ়া

বাঢ়া আগ।

জন্মভূমি

কল্পনা মাধুবী ভাগবি পৰিল যিখনি স্বৰ্গ বিচাৰি চাই,
তাতোকহি আছে ওচৰতে এই অতি চেনেহৰ সাদৰী আই ।
উটিয়া কল্পনা আতৰতে তই মন আৰু নুবে বিচাৰি তোক,
মনে পালে তাৰ বিচৰা স্বৰ্গ পৃথিবীতে সেই নেদেখা লোক ।
জনমৰ ভূমি মাতৃবো জননী তাতোকে পৱিত্ৰ আকতো নাই,
এনে স্বৰ্গ এৰি বঞ্চিত যি জন কি সাস্থনা কোনে দিবনো হয় ।
পুৰুষৰ উপৰি পুৰুষৰ দেহ যি খনি দেশৰ মাটিৰ দান,
সবাবে মনত কত যুগ ধৰি যি খনি দেশৰ অবাধ তান ;
যি খনি দেশৰ অতিকৈ পৱিত্ৰ মাটি পানী আনি শবীৰ এই,
নিজৰ স্থিতিৰ সকলোৰে গুৰি জন্মভূমি মোৰ জননী সেই ।
যি খনি দেশৰ সকলোটি মিলি স্বাগত সজ্জা কৰিলে মোক,
যি খনি দেশতে হয়তো এদিন বিদায় কালতো মিলিব শোক ।
আপোন সকলো আছে ভবি তাত ধবাত ক'তোয়ে পাবলে নাই,
তুণ তৰু লতা জীৱ জন্তু বোৰে আপোন ভাৱেৰে মৰমে চায় ।
বিদেশত থাকি ৰাজ প্ৰাসাদত মনত পৰিলে কথাটি যাৰ,
ৰজাৰ সুখত থাকিও দেখোন অলেখ দুখৰ নেপাও পাৰ ।
যি খন দেশতে উপজি পোনেই মেলিলো মোৰ ই নতুন চকু,
প্ৰথমই যত কাণেৰে শুনিলো, পালো মৰমৰ মাতৃ বুকু ।
জীৱনৰ যত সকলো কালৰ সকলো ভাৱৰ মেলিলে থোব,
সেই জন্মভূমি স্বৰ্গতো অধিক জীৱনে মৰণে আপোন মোৰ ।

শেষ

শঙ্কৰনি নোহে শেষ অনন্ত কালৰ ;
হব পাৰে লিখকৰ মালাধাৰি শেষ ।
এবাৰ গাঁথিলে মালা লুভীয়া মালীয়ে,
পাৰেকি নেগাঁথি থাকে আকৌ এধাৰ ;
মালাৰ আদৰ তাৰ বাঢ়িয়ক বুলি,
মালা পিন্ধা প্ৰেমিকৰ মনৰ জোখাই—
বাছকবনীয়া ফুলে মালা গঁথা আশা
জীৱনৰ লগে লগে হব মাথোঁ শেষ ।
শঙ্কৰনি যোগ্য জনে কৰিছে কৰিব,
কুৰুক্ষেত্ৰ সমৰত কৰিলে কৃষ্ণই,
ভগীৰথে ভাগীৰথী কবোতে আহ্বান ;
কোনো কালে শঙ্কৰনি নপৰে নিজম ।
শিৱ, কৃষ্ণ নাম যেনে ক্ষুদ্ৰ মানুহৰ
'শঙ্কৰনি' নাম মাত্ৰ আবেগৰ মোৰ ;
নুঠে ধনঞ্জয় নাহে নামি ভাগীৰথী
কতজনে পাব পাৰে আমনি ইয়াত ;
তথাপিও 'শঙ্কৰনি' হিয়াৰ আবেগ
কুবক সংসাৰ ঘূৰি প্ৰতিধ্বনি তাৰ ।

১৯২৬

১০ ফেব্ৰুৱাৰি, কলিকতা